

ژېدود او لیکدود

(اړین لوستونه)

لیکوال

کامران منگل

Ketabton.com

کتاب پېژندنه :

د کتاب نوم : ژېدود او لیکدود (اړین لوستونه)

لیکوال : کامران منگل

کمپوز او اوډون: شېراغا هېوادم

خپرندوی : په خپله لیکوال

تیراژ : ۱۰۰۰ ټوکه

چاپځای : کابل - افغانستان

چاپکال : ۱۳۹۶ هـ ش (۲۰۱۸م)

فېسبوک پتې:

www.facebook.com/kamran-mangal

www.facebook.com/shir-agma-hewadmal

برېښنالیک: shiraghahiwadmal@gmail.com

داخه په ښودلو سره د کتاب دخپړولو رښته ټولو پښتو پالو ته خوندي ده.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ډالی

هغوی ته، چې د ژبې پر بڼه د وبال او تنګلید پروا نه لري.

نيوليک

لړليک.....مخ

۱.....(سريزه)

لومړی څپرکی

۲.....ژبه

۲.....پښتو ژبه

۲.....د ژبې ارزښت

۶.....پښتو ابېڅې

دويم څپرکی

۹.....مورفيم

۱۰.....تاپري

۱۶.....نوم

۱۸.....کړونه

۲۹.....ستاینوم

۳۶.....نومڅړی

۳۹.....کړول

۴۰.....ستريل او وستريل

۴۳.....اړيکوييکي

درېيم څپرکی

۴۶.....(نر مه ی + بېلگې)

۴۹.....(اوږده ې + بېلگې)

۵۴.....(څرگنده ي + بېلگې)

۵۷.....(لکۍ واله ی + بېلگې)

۶۱.....(همزواله ئ + بېلگې)

۶۲.....(نر مه او که اوږده ې)

۶۳.....(نر مه ی او که لکۍ واله ی)

۶۴.....(لکۍ واله ی او که همزواله ئ)

۶۵.....- (دې-دی-ده-دي)

۶۷.....(په کومو حالتونو کې د نرينه او ښځينه نومونو)

۷۰.....(د " د " او " له " سر بلونه)

- ۷۳..... (کراوړون)
- ۷۶..... (د یېگانو کومه بڼه سمه ده؟)
- ۷۹..... (کله یو او کله دوه واوونه؟)
- ۸۱..... (لنډ توپيرونه)
- ۸۴..... (په او پر توپير + بېلگې)
- ۸۶..... (د په کې او پکې توپير + بېلگې)
- ۸۷..... (د په خپله او پخپله توپير + بېلگې)
- ۸۸..... (د په خوا او پخوا توپير + بېلگې)
- ۸۹..... (د له خوا او لخوا توپير + بېلگې)
- ۹۰..... (د چېرې او چېرته توپير + بېلگې)
- ۸۲..... (د هم داسې او همداسې توپير + بېلگې)
- ۹۳..... (که نه او کنه توپيرونه)
- ۹۴..... (ستاينومونه په ی،ې او ی)
- ۹۷..... (د پښتنو ټبرونه)
- ۹۷..... (کله په یز او په یخ)
- ۹۸..... (نومونه په خ)
- ۱۰۰..... (نومونه په ح)
- ۱۰۱..... (نومونه په ز)
- ۱۰۲..... (نومونه په بن)
- ۱۰۳..... (نومونه په ږ)
- ۱۰۴..... (نومونه په ژ)
- ۱۰۵..... (نومونه په ڼ)
- ۱۰۶..... (سم ځوابونه، کړاونه)
- ۱۱۹..... (ويپانگه)
- ۱۲۲..... (اخځليک)

سريزه

پښتو ژبه چې د آريايي ژبو څخه گڼل کيږي يوه له بډايه او لرغونې ژبه ده، چې د منځته راتلو مخينه يې زرگونو کلونو ته رسيږي او په هر مهال ورته ويونکو يې چوپړ او تر مونږ يې ژوندۍ را رسولې ده.

او زمونږ د نېکونو د چوپړونو پايله ده، چې نن مونږ د يوې ژوندۍ ژبې څښتنان يو. د کرکېښ په اوږدو کې پښتو له ځلېدا او څورتيا سره د وخت واکمنو مخ کړې ده، خو له ښه مرغه د ژمنو پښتنو د هڅو او بلهاريو له لامله پښتو خپل ټيکاو او پايښت وساته او نن د ژونديو ژبو په ليکه کې خپله څلا نورو ته ښيي، خو دا بهير بيا هم له ستونزو او ننگونو خالي نه دی، بلکې پر وړاندې يې ډېرې نادودې اوس هم شتون لري، چې د هڅو او زيار له کولو پرته يې هوارول ستونزمن دي.

د کره پښتو د زده کړې په پار د بېگانو زده کړه او په ليکنې کې يې په بشپړه توگه کارول هغه څه دي، چې نن يې ارزښت ټولو ته جوت دی او هغوی چې دې برخې ته يې پام نه دی کړی نن يې په ليکنو کې له ورايه ستونزې جوتيږي او د ليکنې نيمگړتيا يې ټولو ته برېښي. ددې کتاب لوستل به له لوستونکو سره مرسته و کړي، چې د بېگانو د ارزښت او کارونې باندې و پوهيږي او په ليکنيزو توپيرونو يې ځانونه پوه کړي، څو يې د غبريز ورته والي په اړخ کې يې تر ډېره ستونزې ځواب شي چې دا غبريز توپيرونه د(که نه) او (کنه)، (پخوا) او (په خوا) او په ډېرو نورو برخو کې څېړل شوي دي، چې لوستل يې گټور او په ليکنو کې يې د توپيرونو پېژندل ډېر اړين دی او دا نښې (اثر) مو د ښې ليکنې لوري ته ځيروي، چې د ليکنې ژبه يې ساده او د مهال له اړتياوو او د کره پښتو پالنې د بهير سره سمون لري.

پښتو ژبه زمونږ پېژند دی، نو پالنه يې د ټولو پښتنو اېماني دنده ده. څو خپله ژبه د سيالي او ټولنه کې د لا غوړېدو جوگه کړو.

په پښتني مينه

لومړی څپرکی

ژبه

ژبه په رښتینې بڼه یوه ټولنیزه، کلتوري ښکارنده (پدیده) ده او په ټولیزه توګه د ټولنې د غړو ترمنځ هر ډول وسیله او اړیکې ژبه بلل کېږي که دغه اړیکې په اشاروي توګه دي او یا د نښو له لارې او یا د یو لړ ویزو او اوریزو سمبولونو یوه ټولګه ژبه بلل کېږي، چې هر یو یې زموږ د ذهني انځور استازیتوب کوي.

پښتو ژبه:

د ګران هېواد افغانستان په خاوره کې دننه او ترې بهر نورو سیمو کې د اړکیالوژیکي څېړنو او پلټنو په پایله کې څېړونکو ته دا جوته شوه، چې افغانستان د لرغونو آریایي توکمونو زانګو او ټاټوبی دی، چې پښتو هم د آریایي ژبو له ډلې څخه ژوندی او بډایه ژبه بلل کېږي.

د ژبې ارزښت:

د یوې ژبې د پاللو او ورته چوپړ کولو ارزښت په دې کې دی، چې همدغه ژبه خپلو ویونکو ته پېژند وړ ښيي او که وګورو د نړۍ د ډېری توکمونو نومونه د هغوی ژبو پورې اړوند دي، چې په دې برخه کې له پښتو ژبې نه د پښتون توکم نوم رښه لاسته راځي، له عربي څخه د عربانو، له انګرېزي څخه د انګرېزانو او ډېری نور... چې دلته یې یادونه ګرانه ده، خو دا رښتیا راته جوتوي چې له ژبې پرته یو توکم خپل پېژند او ژوند له لاسه ورکوي او دننۍ نړۍ ډېری توکمونو پر نورو د برلاسي وسیله ژبني یرغل ګڼي، چې له ځانه سره کلتور، دودونه ملي نګېرنې او ویاړونه له منځه وړي او یو ولس په اسانۍ له

منځه ځي، چې ددې بدمرغۍ د مخنيوي لپاره د پښتو پاللو ته ډېره اړتيا ننگېرل کېږي.

د ژبې اړخونه:

گړنۍ ژبه زبان گفتاري
ليکنۍ ژبه زبان نوشتاري

هره ژبه يوه گړنۍ او يوه کره ليکنۍ بڼه لري.

گړنۍ ژبه ډېر بېلابېل ډولونه لري، چې گړدودونه ورته ويلی شو. ياده ژبه په ورځني او کورني ژوند کې د توليزو خلکو په منځ کې کارول کېږي. گړنۍ ژبه، څنگه چې يې له نومه جوتهېږي، د گړېدو (غړېدو) يا خبرې کولو پر مهال کارول کېږي. د هرې لړې سيمې گړنۍ ژبه وينگيز(تلفظي) توپير لري. مور چې وايو، هر کلومتر ژبه کې بدلون راځي. په ليکنۍ يا کتابي ژبه کې گړنۍ يا گړدوديزه بڼه نه کارول کېږي، پرته له استوزو(مسخونو او چتونو) څخه چې هلته يې ځينې وگړي کاروي.

ادبي/ کره ژبه بيا ډېری ليکنۍ يا کتابي ژبه وي. نوموړې ژبه د ژبپوهنې پر بنسټ منځ ته راځي او د ټولو ويونکو/لوستونکو لپاره يو ډول وي. کره ژبه له دوو اړينو برخو څخه جوړه ده، چې يوه يې چې يوه يې معياري ليکدود لو بل يې ژبډود، په بله وينا کره پراخه ژبه بايد د ليکدود او ژبډود له مخې سمه وي. ادبي/ کره ژبه د ښوونځيو، د کتابتونو، د رسنيو، د ادارو، د دوترونو، د اقتصاد، د ټکنولوجۍ، ساينسپوهنې، درملپوهنې او دپوهې د ټولو برخو ژبه وي.

- Manner of Articulation په وتونځي کې د غږ د ادا ډول Plosive تم
- Fricative موبښلی
 - Affricate تم موبښلی
 - Approximant نسبي تقریبي
 - Lateral اړخیز
 - Trills رپېدونکی/رپاند
 - Tap and Flap تړپ او پرپ
 - Nasal پزیز/سپېرمیز
 - Lateral Fricative اړخیز موبښلی
 - Lateral Approximant اړخیز نسبي تقریبي
 - Place of Articulation د غږ وتونځی
 - Bilabial شونډیز/غبرگ شونډیز
 - Labiodental شونډغابښیز
 - Dental غابښیز
 - Alveolar ورییز
 - Postalveolar شاوررییز
 - Retroflex غبرگټرییز
 - Palatal کلک تالوییز
 - Velar نرم تالوییز
 - Uvular ژی ییز
 - Pharyngeal فرنجیل/ پښتو ژباړه نه لري
 - Glottal ستونیز
 - voiced غږن
 - unvoiced ناغږن
 - vowel خپلواک غږ
 - consonant بېواک غږ
 - diphthong غبرگغږ
- خ= ورییز، تم منبلی، ناغږن، بېواک
- خ= ورییز، تم منبلی، غږن، بېواک

بڻ = کلک تالويز، مڻبلي، ناغڙن، بٻواک

خ = نرم تالويز، مڻبلي، ناغڙن، بٻواک

ڀ = کلک تالويز، مڻبلي، غڙن، بٻواک

ڻ = غڙڙي، پڙي، غڙن، بٻواک

ٺ = غڙڙي، تم، ناغڙن، بٻواک

ڍ = غڙڙي، تم، غڙن، بٻواک

ڊ = غڙڙي، نسبي تقريبي، غڙن، بٻواک

خپلواک غڙوڻه هغه غڙوڻه دي، چي د دوي د وينگ يا ادا په وخت کي د هوا جريان په خوله کي له هيڅ ډول خنډ سره نه مخامخيري - يانې په پوره ډول ازاد وي.

خپلواک غڙوڻه:

زور ه a

زور کي ه ډ

اورد و o

لنډ و u

ا ā

اورد ه ي e

څرگنده ي i

بٻواک يا کانسونټ غڙوڻه هغه غڙوڻه دي، چي د دوي د ادا پر وخت د هوا جريان خنډيري - يانې د هوا جريان پر وړاندې خنډ رامنځته کيري.

بٻواک غڙوڻه:

چ/ج/خ/ځ/غ/ه/گ/ډ/د/اک/م/ن/ډ/ت/ل/ب/پ/ي/س/ش/ښ/و/بٻوا
ک و (ځ/ډ/ږ/ا/ژ/ز + ح/ف/ث/ق/ص/ض/ذ/ظ/ا)

غڙځوڻه:

ay < ي : سپري، نري (زور + ي)

- āy < ا + ی : ڄای، چای
- əy < ی / یئ : ڊوڊی، راشی (زورکي + ی)
- āw < ا + و : ڪڙاو، پڙاو
- oy < اوڙد و + ی : زوی، لوی
- uy < لنڊ و + ی : خوی، بوی
- ew < ڀ + و : ڊڀو، غڙڀو
- iw: < ی + و : تریو
- aw: < زور + و : ڪنڊو، ڀلو، یو

ڀښتو آڀڃي

آ،آب،پ،ت،ب،ج،چ،خ،خ،خ،د،ڊ،ر،ر،ز،ڙ،ر،س،ش،ن،غ،ک،گ،ل،م،ن،
 ،واو (اوڙد واو لکه:مور،خور،ورور،تور) او (لنڊ واو؛ لکه:زوم، ڀښتون،
 سمون)، ه،ی،ي،ڀ،ئ،ئ،ئ.
 ڄينی توري، ڇي ڀه عربي ويونو ڪي ڪارڀري او نڀره عربي توري دي؛ لکه:ث،
 ح، ذ،ص،ط،ظ،ع،ف،ق.

ڀر ڀښتو آڀڃي ويونه:

آڀڃي الفبا

اوڅار

برڀڙ

ڀانگه

تڪڙڀڻت

ڀاڪل

جوله

ڇوڀڙ

خندا

خانگه

خڙوبى

درنڀت

ڍنڍ

رڀيخ

ڀوند

زر خانگه

ڙبه

ڀڙلى

سولمن

شال

ڀنڪلى

غورخنگ

ڪلى

مگانده

لويڻه

مڀوند

نويڻت

واو:

اوڙد واو لڪه: خور، مور، تور

لنڊ واو: زوم، پڻيڻتون، سمون

هيله

پيگانڀي: سڀڙي (نرمه ي)، ڀنڀرا (اوڙد ي)، سڀڙي (خرگنده ي)، ڪڙڪي (لڪي واله ي)،

راشيءَ چي امر دي (ڪڙواله ي)

د پښتو ژبې نږه توري:
ټ، څ، ځ، ډ، ږ، بن او ڼ دي.
ب، پ، چ، ژ د پښتو او پارسي ترمنځ گډ دي.
عربي نږه توري چې په عربي ويونو کې کارول کېږي.
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق.

دويم څپرکي

مورفيم

د يوې ژبې تر ټولو کوچنی مانيز توکی يا عنصر دی، چې له دوو يا ډېرو فونيمونو يا غبرونو جوړ وي .
په ټوليز ډول مورفيمونه په دوو ډلو وېشل کېږي، چې يو ډول يې خپلواک او بل ډول يې ناخپلواک مورفيمونه دی.

خپلواک مورفيم :

دا ډول مورفيمونه آزاد وي او په غونډله (جمله) کې يواځې او له يوې ځانگړې مانا سره راتلای شي لکه کتاب، هلک، غر او داسې نور .

ناخپلواک مورفيمونه

هغه مورفيمونه دي چې خپلواکو مورفيمونو پورې تړل کېږي او هغوی مانا بدلوي . ناخپلواک يا هم تړلي مورفيمونه که چېرې يواځې په غونډله کې راشي، نو کومه ځانگړې مانا نه ورکوي.
د روښانولو لپاره يوه بېلگه:

هلکان :دغه نوم له يو خپلواک مورفيم " هلک " او له يو ناخپلواک مورفيم "ان" رغېدلی، چې هلک ډېرگړی (جمع) څرگندوي .

تاری:

څنگه چې يې له نوم جوتهېري، يو تړلی يا ناخپلواک مورفيم دی، چې نومونو پسې تړل کېږي او يو نوې مانا لرونکی نوم پنځوي. تاريخي د نوم څرنگوالي، نورې(جنس) او عدد ټاکي. تاريخي په ټوليز ډول په دوو ډلو وېشل کېږي او هغه مختاري او وروستاري دي.

وروستاري:

دا هغه تاريخي دي، چې له يوې کليمې سره په پای کې نښلول کېږي او ريښيز نوم له نوې مانا سره راوړي. ځينې وروستاري چې يو کر پسې وتړل شي، نو يا يې فاعلي او يا يې نوميزه(اسمي)بڼه ټاکي. که ځينې وروستاري نومونو پسې وتړل شي، نو ستاينومونه ترې جوړوي .

۱ (لاندېني فاعلي وروستاري دي او په کر نه دلالت کوي :

ونی :ننونی (چېونی)، سپینوونی(چاکو ډوله آله، چې له مېوو او سابو پوستکی ليري کوي)

ونکی/ وونکی / ونکې/ وونکې :شونکی، ليدونکی، ښوونکی، کوونکی (چې په پای کې يې اوږده ې وي، بيا يې ښځينه بڼه څرگندوي)
گر : بریدگر، کروندگر، کودگر

اند(ه):انځوراند(سام)،الوتاند(پيلوټ) که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرگندوي

وال(ه) : ولسوال، وسلوال، مينوال - - که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼهجوړوي.

دوی (ه): ساتندوی، څارندوی (پولیس) - - که ه زور ورزیات شي، نو بیا یې بنځینه بڼه په اسانۍ سره پېژندل کېږي.
 ې : د هغو بنځینه "فاعلي" نومونو په پای کې راځي، چې نرینه بڼه یې په نرمة ی پای ته رسېدلې وي.

ي : د هغو نرینه "فاعلي" نومونو ډېرگړي (جمع) لپاره راځي، چې په نرمة ی پای ته رسېدلې وي لکه (سړی) یو - (سړي) ډېر.

ح: د هغو بنځینه نومونو په پای کې راځي، چې نرینه بڼه یې په نرمة ی پای ته رسېدلې وي لکه زمري (نر) - زمري (بنځه)
 داسې نور....

۲ (لاندېني وروستاري د کړ نوميزه) اسمي) بڼه ټاکي :
 ونه/نه: کارونه (استعمال)، بندېدنه، لمانځنه، ټولونه، غوښتنه

۳ (لاندېني وروستاري د ستاينومونو نوميزه بڼه ټاکي :
 تيا: پراختيا، چوپتيا...
 توب: برياليتوب، ماشومتوب
 والي: ستروالي، سپينوالي، يووالي...
 والي: ولسوالي، ښاروالي...
 ي: خوشالي، خوښي، هوښياري...

۴ (لاندېني وروستاري له نومونو څخه ستاينومونه جوړوي :
 من/ منه : دغه وروستاري د " لرلو " مانا ورکوي لکه هيلمن (هيله لرونکی)،
 اغېزمن، ستونزمن که ه زور ورزیات شي، نو بیا یې بنځینه بڼه
 څرگندوي

ناک / ناکه : دغه وروستاری د" کولو يا اغېز پرېښودو " مانا ورکوي لکه اغېزناک (اغېز کوونکی)، غوسناک، خطرناک که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرگندوي

يڙ/ ييز/ يزه/ ييزه: دغه وروستاری اړوندتوب ښيي لکه ټولنيز(د ټولني اړوند)، سوليز، اړخيز، مانيز، نوميز که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرگندوي

يي: دغه وروستاری اړوندتوب ښيي لکه برېښنايي، هوسايي، نشيي (نشه يي. ...)

ی : هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې نرينه ډېرگړی (مذکر مفرد) نومونه ټاکي، لکه ښکلی هلک، بريالی سړی، وړوکی ماشوم

ي : هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې نرينه ډېرگړی(مذکر جمع) نومونه ټاکي، لکه ښکلي هلکان ، بريالي سړي ، وړوکی ماشومان

ی : هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې ښځينه يو او ډېرگړی(مونث مفرد او جمع) نومونه ټاکي، لکه بريالی ښځې، نړۍ ونه...

ې : هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې ښځينه يو او ډېرگړی (مونث مفرد او جمع) نومونه ټاکي، لکه ښکلې نجلۍ، وړوکی ماشومه...

ور/وره : دغه وروستاری د" لرل "يا" ترې جوړېدل " مانا ورکوي . لکه :

*زورور (له زور + ور = زور لرونکی)

*سپکور (له سپک + ور = ډېره انرژي لرونکی)

ين/ينه : دغه وروستاږي هم لکه ورد " لرل "يا" ترې جوړېدل " مانا ورکوي
لکه :

*زرين (زر +ين =طلايي /golden)

*لرگين (لرگی + ين =چې لرگی پکې کارول شوی وي يا له لرگيو جوړ وي)

د نوم يو -يا ډېرگړی ټاکي :

ونه : ډېری بې ساکنو شيانو په جمع کې :غر-غرونه، سيند -سيندونه، کتاب
-کتابونه

ان : ډېری د ساکنو ژوندسورو په جمع کې راځي :کب-کبان، هلک-هلکان،
لېوه- لېوان

ی : د نرينه نومونو يوگړی لپاره، چې پای غير يې په ی پای ته رسېدلي وي؛
لکه: سړی، منگی، څپرکی

ې : د بنځينه ډېرگړي لپاره، چې يوگړی يې په زوره پای ته رسېدلي وي؛
پای ته رسېدلی وي لکه ونه - ونې، منه-منې

ي : د نرينه نومونو ډېرگړی په پای کې، چې يوگړی يې په نرمه ی پای ته
رسېدلی وي لکه سړی - سړي، منگی- منگي ...

ی: د هغوی بنځينه نومونو ډېرگړي لپاره، چې يوگړی يې هم په ی راغلی وي
لکه ځولی- ځولی، ماڼی- ماڼی

ځانگړي وروستاږي:

دغه وروستاږي کومې ځانگړې ډلې پورې اړه نه لري، خو واړه نومونه جوړوي :
تگ : خوځښت او يون ښيي لکه پرمختگ، شاتگ...

دود : توگه او طريقه ښيي لکه ليکدود، ڙبدو...

ښت : خوځښت، پښت، زړښت، اورښت...

نگ : ننگ، غورځنگ، وينگ....

او : نياو (انصاف)، ټينگاو (مقاومت)....

وی: په کړنه دلالت کوي لکه درناوی، رڼاوی، غبرگاوۍ (فيډبېک...)
او داسې نور....

مختاړي :

دا هغه تاړۍ دی، چې له يوې کليمې سره په پيل کې نښلول کيږي او ريښيز نوم له نوې مانا سره راوړي. ځينې مختاړي، د وروستاړو غوندې، چې يو کړ پسې وتړل شي، نو يا يې فاعلي او يا يې نوميزه (اسمي) بڼه ټاکي .که ځينې وروستاړي نومونو پسې وتړل شي، نو ستاينومونه ترې جوړوي .

۱ (لاندېني مختاړي تړبستي (ترکيبي) ستاينومونه جوړوي :

بې: مختاړۍ + نوم لکه بېشمېره، بېسده....

هم : مختاړۍ + نوم لکه همغږۍ، هممهال...

يو : عدد +نوم لکه يولاسۍ، يوموتۍ...

گڼ : ستاينوم + نوم لکه گڼشمېر، گڼرنگۍ...

نېک : ستاينوم + نوم لکه نېکمرغه، نېکمل

بد : ستاينوم + نوم لکه بدمرغه، بدرنگه

بډ : ستاينوم + نوم لکه بډگوندد(مخالف حزب)

کم : ستاينوم + نوم لکه کمزورۍ، کممنگۍ(کم عمره)

خوا : نوم + ستاينوم :خوابدۍ، خواشيني

۲ (لاندېني مختاړي کړونو پسې تړل کيږي او مانا يې بدلوي :

پړې : پړې کول، پړبښودل، پړوتل...

تېر : تېر وتل، تېر اېستل....

۳ (ځانگړي مختاړي :دغه مختاړي کومې ځانگړې ډلې پورې اړه نه لري :

کين : کينلاسي، کين اړخۍ

بسی : بسیلاسی، بسی اړخی

شا : شاتګ، شالید

سر : سرګڼی، سرپال

نیم : نیمسری (migraine) ، نیمګړی، نیمژبی

په لاندېنیو وییونو کې وروستاړي/ مختاړي په نښه کړی او ورسره ولیکئ، چې

دلته د مخکېني لوست پر بنسټ دا تاړی کوم رول لوبوي .لومړی یو ستاسو

لپاره حل شوی :

ناسم :دلته نا مختاړی دی او د سم بډه مخالفه مانا ورکوي او یو ستاینوم دی

بېکاره:

نری:

شنونکی:

کروندګر:

ناسمي :

تېروتنه:

هیلمن:

مانیز :

پیاوړتیا:

ګرډود :

سړي :

خوشالی:

ولسواله:

کوچنیوالی :

پلټاند :

سړیتوب:

خاورین:

نوم :

نوم هغه كلمه ده، چې يو وگړی، ځای، څيز او احساس نوموي.

وگړی : اتل، ننګيال

ځای : امريکا، لندن، کابل، اسيا، ټاپو...

څيز : تيره، مڼه، بکس، کټ....

احساس : ډار، خندا، غوسه، وياړ....

د نوم ډولونه :

ټولنوم: (common noun)

د نومونو ډلې يا ټولې (کاتېگورۍ) تشریح کوي .

ځانگړنوم: (proper noun)

د نومونو په ټوليزو (کاتېگوريو) کې ځانگړي څه يا ځانگړې بېلگه نوموي .

د رڼاوي لپاره لاندېنۍ بېلگې وگورئ :

ټولنوم ځانگړنوم

انسان سړی، ښځه، هلک، جينی

مڼه مڼه، هندوانه

ژوی اونښ، غوا، سپی

څپرکی اوړی، ژمی، پسرلی

مياشت غبرگولی، ليندی، وری

ذات نوم: (concrete noun)

د هغه څه نوم دی، چې سړی يې يا ليدلی، لمسولی، اورېدلی او يا بويولی

شي. لکه انسان، ژوی، ځای، څوکۍ او نور هغه څه چې جسمي بڼه لري .

مانا نوم: (abstract noun)

د هغه څه نوم، چې سپری یې نه لیدلی، لمسولی، اورېدلی او نه بویولی شي. په لنډه ناجسمي شيان. لکه وخت، سوله، مينه، وياړ او داسې نور .
يادونه : اشتقاق شوي يا ترېستي نومونه هم شته . هغه بيا د وروستاړو او مختاړو په برخه کې وگورئ .

کړاو(تمرین):

لاندېني نومونه د نوم ډولونو په کومه کاتېگوري کې راځي : لومړی يو تاسو لپاره حل شوی دی :

۱ منی :هم ځانگړنوم دی او هم مانا نوم دی

۲ کتاب:

۳ اندېښنه:

۴ پکتيا:

۵ ولسوالي:

۶ نارنگ ولسوالي

۷ رڼا :

۸ مالته:

۹ ډار:

۱۰ احمد:

کړونه (فعلونه) :

د کړ پېژندون:

هغه ويی (لفظ) دی، چې کړنه او پېښه څرگندوي. کړ ته مهالويی هم ويل کېږي، دا ځکه چې له مهالونو سره اړول کېږي، يانې اوږون پيدا کوي. بېلگې: کول، راوړل، وهل، لمبېدل، رسېدل، خوړل، څښل او داسې نور. په ټوليز ډول کړ په دوو بڼو وېشل کېږي، چې يو يې لازمي کړ (فعل) دی او بل متعدي کړ (فعل) دی.

متعدی کړ: (transitive verb)

هغه کړ دی، چې تل په غونډله يا جمله کې له يو مفعولسره (object) راوړل کېږي. هغه مفعول يو نوم، نومڅړی) ضمير (يا کوم عبارت کېدای شي. کړونه لکه خوړل، نيول، وهل، څښل، اغوستل (...)) متعدي فعلونه دي. بېلگې:

- ۱ زه اوبه څښم. (دلته کړ څښم دی او مفعول يې اوبه دي.)
- ۲ هغه کبان نيسي. (دلته کړ نيسيدی او مفعول يې کبان دي.)
- ۳ احمد زه ووهم. (دلته کړ ووهم دی او مفعول يې زه دی.)
- ۴ زه ډېرې خبرې نه شم کولی. (دلته کړ "نه شم کولی" دی او "ډېرې خبرې" مفعول دی.)

مفعول دوه ډوله دی، چې دواړه له متعدي کړ سره په جمله کې راوړل کېږي. يو ډول يې سيده مفعول (direct object) دی او بل يې ناسيده مفعول (indirect object) دی.

سيده مفعول هغه دی، چې آر کړ (اصلي فعل) يې په مستقيمه توگه اغېزمنوي.

په پورتنیو بېلگو کې مفعولونه سیده دي. که لومړنۍ بېلگه زه (اوبه څښم) د شننې لپاره بیا راواخلو، نو اوبه سیده مفعول دی او څښل آر یا ټولیز کړ (main verb) دی .

ناسیده مفعول هغه دی، چې په جمله کې له سیده مفعول سره اړیکه لري . ځینې ژبپوهان یې د سیده مفعول ترلاسونی (recipient) بولي، ځکه چې سیده مفعول ناسیده مفعول ته رسېږي . ځینې متعدي کړونه هم له سیده او هم له ناسیده مفعول سره کارول کېږي لکه ورکول، ښودل، پېرودل، کول او نور هغه کړونه، چې په " ول " پای ته رسېږي .

بېلگې:

- ۱ : (هغه ماته یوه ډالۍ راکړه) .دلته ' ماته ' ناسیده مفعول دی او " یوه ډالۍ " سیده مفعول دی؛ او راکړه، چې د ورکولو تېرمهالي بڼه ده، آر یا ټولیز کړ دی.
- ۲ : (احمد ملگري ته د خپل ټولگي انځور وښود) .دلته ' خپل ملگري ' ته " ناسیده مفعول دی او ' خپل ټولگي انځور ' سیده مفعول.

لازمي کړ (intransitive) :

هغه کړ دی، چې بې له کوم مفعول کارول کېږي، لکه ژپدل، خندېدل، ولاړېدل، ویرېدل او نور هغه کړونه، چې په بدل یا کېدل پای ته رسېږي .

بېلگې:

- ۱ : زه ژاړم.
- ۲ : هغه پر هره خبره خاندی.
- ۳ : ننګیال سخت وډار شو .

لکه څنګه یې مخکې یادونه وشوه، لازمي کړونه په " بدل " پای مومي او متعدي کړونه په " ول " په لومړني انځور کې د دواړو بېلگې کتلي. **بېلگې:**

لازمي معندي :

خوښېدل خوښول

خوړېدل خوړول

لږزېدل لږزول

خبرېدل خبرول

ځينې لازمي کړونه دي، چې له ستاينومونو (صفتونو) څخه يې ريښه اخيستي وي، ډېری ناکره کارول کېږي:

ناکره کره:

سپک کېږي سپکېږي

مين کېږي مينېږي

زور کېږي زورېږي

کلک کېږي کلکېږي

په ډېرو داسې ورته کړونو کې " ستاينوم + کېږي " ستاينوم+ېږي " بدلېږي او له ستاينوم سره نښلېږي .

د کړ (فعل) برابرونه په اوس- او تېرمهال کې:

لکه څنگه چې جوتنه ده، په اوسمهال کې کړ په جمله کې له کړند (فاعل) سره برابرېږي. کړند يو نوم يا يو نومخړی (ضمير) کېدای شي. کړند هغه څه يا چاته ويل کېږي چې يوه کړنه ترسره کوي.

بېلگې د رڼاوي لپاره:

✓ ننگيال کتاب لولي. => لولي کړ دی، چې له کړند (ننگيال) سره برابر شوی، کتاب سره نه.

✓ هغه يوه ليکنه کوي. => دلته اکوي' کړ دی، چې له کړند (هغه) سره برابر شوي.

په اوسمهال کې د کړ اوړون فعلي وروستاړي په دې بڼه دي:

زه م => زه لرم

ته ې => ته لرې

هغه ي => هغه لري

مور و => مور لرو

تاسو ئ => تاسو لرئ

هغوی ... ي => هغوی لري

دغه قاعده ساده راتلونکي مهال پورې هم اړه لري. يانې که په جمله کې مفعول شته وي، نو کړ ورسره برابرېږي او فعلي وروستاړي هم يو شان پاتې کېږي. که همدا لومړنۍ بېلگې راواخلو، نو داسې راځي:

✓ ننګيال به کتاب ولولي.

✓ هغه به يوه ليکنه وکړي.

په تېرمهال (د تېرمهال په ټولو ډولونو کې) کې بيا داسې نه ده. هلته کړ له مفعول سره برابرېږي او هغه هم په نوري (جنس) او شمېر (عدد) کې. لومړی پر ساده تېرمهال رڼا اچوو او وروسته د تېرمهال پر نورو ډولونو.

که پورتنۍ بېلگې راواخلو او په ساده تېرمهال کې وکاروو، نو داسې راځي:

✓ ننګيال کتاب ولوستو. => دلته 'ولوستو' کړ دی چې له مفعول 'کتاب' سره برابر شوی دی او کتاب نرينه/يوگړی (مذکر/مفرد) دی. که چېرې کتابونه په جمله کې راغلي وای، نو د 'ولوستو' پر ځای ولوستل راځي - يانې د کړ په رينښه پسې ل تړل کېږي.

✓ هغه ليکنه وکړه. => دلته 'وکړه' کړ دی چې له مفعول 'ليکنه' سره برابر شوی دی او ډوډۍ بنځينه/يوگړی (مونث/مفرد) دی.

که چېرې په جمله کې ليکنې (د ليکنه جمع) راغلي وای، نو بيا د 'وکړه' پر ځای وکړې راځي - يانې د کړ په رينښه پسې اوږده ې تړل کېږي.

د پورتنیو بېلگو پر بنسټ دا څرگندېږي، چې په تېرمهال کې کړ پورې یو ځانگړی فعلی وروستاړی تړل کېږي، کله چې له مفعول سره په نوري او شمېر کې برابر شي.

★ که مفعول نرینه یوگړی وي، نو کړ رینه پسې و (واو) تړل کېږي لکه ما کتاب ولوستو.

★ که مفعول نرینه ډېرگړی وي، نو کړ رینه پسې ل (لام) تړل کېږي لکه ما کتابونه ولوستل.

★ که مفعول بنځینه یوگړی وي، نو کړ رینه پسې ه (زور) تړل کېږي لکه ما لیکنه وکړه.

★ که مفعول بنځینه ډېرگړی وي، نو کړ رینه پسې ې (اورده یې) تړل کېږي لکه ما لیکنې وکړې.

خو په اوسني ليکدود کې "یوازې" کړ پسې و (واو) نه تړل کېږي، که مفعول نرینه/یوگړی وي. کله ورپسې ه (زورکې) تړل لکه وواکه (ووهلو) او وتاړه (وتړلو) ... او کله ورپسې هېڅ هم نه تړل کېږي لکه ونښود (ونښودو)، وکړ (وکړو) او داسې. خو که چېرې داسې پاتې شي، نو ژبنی رېږې او ستونزې زده کوونکو لپاره پنځوي.

که چېرې همدا ځانگړی فعلی وروستاړی 'وا' وکاروو، نو له دې سره به اسانتیا رامنځته شي، یوه نوې او اړینه قاعده به رامنځته شي او په لر او بر کې ژبنی نژدوالی ډېر شي.

د دغې سولمنې (منطقي) او اړینې قاعدې له مخې به د کړونو رینو پسې و وروستاړی تړو، چې کله مفعول په تېرمهال کې نرینه یوگړی وي.

کړه بڼه اوسنی بڼه بېخي ناسم:

وکړو وکړ اوکړ/اوکړو

ونښودو ونښود اونښود/اونښودو

وکتو وکاته اوکاته/اوکتلو

ونیوو ونیوه اونیوه/اونیولو

وڇوڙو وڇوڙ اوڇوڙ / اوڇوڙلو
 ولوستو ولوست اولوست / اولوستو
 ووھلو وواھه اواھه / اوھلو
 وليکو وليکه اوليڪخ / اوليڪو-لو
 او داسي نور

سادھ تڙمھال پھ دڀ ھم اسانھ پڙندل ڪڀري، د فعلي وروستاڙو تڙ ڇنگھ
 "يو" فعلي مختاڙي ھم لري - يانڀ 'و'. پورته بڀلگي وگوري؛ ٽولي پھ و
 پيليڀري.

يادونھ: ڪھ ڇڀري پھ غونڊلھ (جملھ) ڪڀ مفعول نھ وي راغلي، نو بيا ڪڙ لھ
 ڪڙند سرھ برابرڀري او لھ ھماغو فعلي وروستاڙو سرھ اڙول ڪڀري لڪھ پھ
 اوسمھال ڪڀ، ڇو يوازي د درڀم ڪس يو او ڊڙگري (ھفھ او ھغوي) لڀارھ
 بدليڀري.

زھ م: زھ لاڙم (لڪھ پھ اوسمھال ڪڀ)
 تھ ي: تھ لاڙي (لڪھ پھ اوسمھال ڪڀ)
 ھغھ و: ھغھ لاڙو

مورڊ و: مورڊ لاڙو (لڪھ پھ اوسمھال ڪڀ)
 تاسو ي: تاسو لاڙي (لڪھ پھ اوسمھال ڪڀ)
 ھغوي ... ل: ھغوي لاڙل

ڇنگھ ڇڀ پھ پيل ڪڀ يادونھ وشوھ، د تڙمھال پھ نورو ڊولونو ڪڀ ھم ڪڙ لھ
 مفعول سرھ برابرڀري، ڪھ ڇڀري پھ غونڊلھ ڪڀ يو مفعول راشي.

نابشپڙ (جڙياني) تڙمھال:

دا مھال ھلھ ڪارول ڪڀري، ڪلھ ڇڀ يوھ ڪڙنھ پھ تڙمھال ڪڀ روانھ وي.
 ڪھ پيلني دوڀ بڀلگي راواخلو:
 ✓ ننگيال ڪتاب لوستلو.
 ✓ ھغھ يوھ ليڪنھ ڪولھ.

✓ ننګيال کتابونه لوستل.

✓ هغه ليکنې کولې.

!! کوم فعلي وروستاړي چې په ساده تېرمهال د مفعول - کړ برابر ونې لپاره راځي، هماغه په نابشپړ تېرمهال کې هم راځي. يوازېنې توپير يې دا دی، چې په نابشپړ تېرمهال کې نومى (مصدر) نه بدلېږي - لکه په ساده تېرمهال کې چې کول پر کړ او بڼستى. همدارنگه د کړ تر ريښې مخکې 'او' مختاړى نه راځي.

نږدې بشپړ تېرمهال:

دا مهال هله کارول کېږي، چې يوه کړنه ترسره شوې وي او له اوسمهال سره ډېر مهالي واټن ونلري او اغېز يې تر اوسمهال پورې وغځېږي. که پيلنې دوې بېلگې راواخلو:

✓ ننګيال کتاب لوستلى دى

✓ هغه يوه ليکنه کړې ده.

✓ ننګيال کتابونه لوستلي دي.

✓ هغه ليکنې کړې دي.

څنگه چې له بېلگو معلومېږي، په نژدې بشپړ تېرمهال کې کړ له دوو برخو جوړ دى، چې يو آر (اصلي) کړ دى او بل مرستيال کړ. دغو جملو کې لوستل او دى/دي/ده مرستيال کړ دى چې په برابر ونه کې بېل فعلي وروستاړي لري.

* نرينه مفعول يوگړى: کړ+ى دى

* نرينه مفعول ډېرگړى: کړ+ي دي

* بنځينه مفعول يوگړى: کړ+ې ده

* بنځينه مفعول ډېرگړى: کړ+ې دي

ليري بشپڙ تڀرمهال:

هله ڪارول ڪڀري، چي ڪله يوه ڪڙنه ڊڀر شاته په تڀرمهال ڪي بشپڙه ترسره شوڀ وي او له اوسمهال سره هڀڄ تڙون نه لري.
 ڪه بيا پيلني بڀلگي راواخلو:
 ✓ ننگيال ڪتاب لوستلي و
 هغه ليڪنه ڪڙي وه
 ننگيال ڪتابونه لوستلي ول
 هغه ليڪني ڪڙي وي
 دلته فعلي وروستاڙي نڙڊي بشپڙ تڀر مهال ته ورته دي او يواڙي مرستيالڪڙ بدليڙي.

- نرينه مفعول يوگڙي: ڪڙ+ي و
- نرينه مفعول ڊڀرگڙي: ڪڙ+ي ول
- بنڄينه مفعول يوگڙي: ڪڙ+ي وه
- بنڄينه مفعول ڊڀرگڙي: ڪڙ+ي وي

مرستيال ڪڙونه:

مرستيال ڪڙ هغه ڪڙ دي، چي په يوه جمله ڪي تل د يو آر ڪڙ (اصلي فعل) بدرگه ڪوي او ددوي بنڪارندويي ڪوي. دوي آرو ڪڙونو ته گرامري او دنديزه (فنڪشنل) مانا ورزياتوي.
 دوي په جمله ڪي يواڄي نه شي راتلاي. ڪه راشي، نو ڪومه مانا نه ورڪوي .
يوه بڀلگه :

ما ڊوڊي خوڙلڀ ده >----- . دغه غونڊله ڪي آر ڪڙ" خوڙلڀ " دي او مرستيال ڪڙ" ده ."

د پښتو مرستيال کړونه :

به:

۱: راتلونکي مهال ته اشاره کوي او هوډ او پرېکړو لپاره راځي .

بېلگې :

* زه به راشم . (راشم آر کړ دى او به مرستيال کړ)

* زه به ډوډۍ وخورم . (وخورم آر کړ دى)

* زه به خامخا راځم . (راځم آر کړ)

۲: په تېرمهال کې هغو کړنو ته اشاره کوي، چې ناشونتيا نيسي.

بېلگې :

* ما به دا کار کړى وای، خو ستړى وم .

* هغه هغه به درغلى وای، خو تا خوابدى کړى و .

۳ : يوگمان يا انگېرنې لپاره راځي :

بېلگې:

* دا ځمکه لنډه ده . باران به وربدلى وي .

* اتل به په کارونو کې بوخت وي، ځکه چې اړيکه کمه نيسي .

ول:

مانا يې شتون دى . له آر کړ سره په تېرمهال او راتلونکي مهال کې مرسته کوي - له ساده تېرمهال پرته . د تېرمهال په ځينو بڼو کې " ول " خپل شکل بدلوي .

"ول (be) " يوازېنى مرستيال کړ دى، چې په اوسمهال او ساده تېرمهال کې د آر کړ په توگه هم راځي . لکه زه خوشاله يم (اوس) او زه خوشاله وم (تېر) => . آر کړ هغه کړ دى، چې په جمله کې يواځې راتلاى شي او يوه مانا هم ورکوي .

په تېرمهال کې د "ول" اوږون :

وم، وې، و، وه، وو، وئ، ول(وو)

بېلگې:

* هغه نه و راغلی. (راغلی آرکړ دی او و مرستیال کړ)

* هغوی هلته تللي ول. (تللي آرکړ دی او ول مرستیال کړ)

په ارمانې، شرطي، توصیې یا هم (فرضي) او گمانې تېرمهال کې "ول" خپله بڼه پر "وای" یا پر "وي" بدلوي. وي "یوازې گمانې تېرمهال کې راځي.

بېلگې :

* کاش زه هلته وای. (ارمانې)

* که زه راغلی وای، بڼه به وای. (شرطي)

* ته باید راغلی وای. (فرضي)

* هغه به درغلی وي، خو تا به نه وي لیدلی. (گمانې)

باید:

فرض، پیاوړی وړاندیځ او پیاوړې سپارښتنه څرگندوي.

* زه باید دغه کار وکړم. (فرض)

* ته باید راغلی وای.

* ته باید ډېر درس ووايې، گنې بريالی کېدل گرانه ده. (پیاوړی وړاندیځ)

* ته باید دغه فلم هرو مرو وگورې. ډېر خوند کوي. (پیاوړې سپارښتنه)

شول :

وړتیا او توان څرگندوي:

* زه دا کار کولی شم.

* هغوی راتلای شول، خو زپونو یې نه غوښتل.

کېدل: يوازې په بېچاره) مجهول (passive/ جمله کې د مرستيال کې په توگه کارول کېږي. بېچاره جمله هغه ده، چې فاعل پکې سم څرگند نه وي .

* هره ورځ انسانان وژل کېږي .

* بريالی کېدل گرانه نه ده، که کوبښښ وکړي.

په لاندېنيو غونډلو کې آر کې او مرستيال کې په نښه کړئ او دواړو لپاره دوه بېل رنگونه د اسانتيا لپاره وکاروئ .

(يادونه :په يوه غونډله کې تر يو ډېر کړونه راتلاى شي)

يادونه :اتمې جملې ته ځانگړې پاملرنه وکړئ!

- ۱ (زه کور ته ځم.
- ۲ (ما لېره ډوډۍ وخوړه.
- ۳ (ما هغه ته وويل، چې دلته راشي .
- ۴ (زه ستړى يم، ځکه چې ډېر کار مې کړى دى .
- ۵ (زما ملگري دغه کتاب په يوه اوونۍ کې ولوست.
- ۶ (زه به دغه کار ترسره کړم .
- ۷ (احمد کولي شول، چې راشي.
- ۸ (هغه خوشاله و.
- ۹ (په ښوونځي کې ماشومان نه وهل کېږي.
- ۱۰ (ته بايد غلى کېږي.

ستاينوم:

هغه وييکي (کليمه) ده، چې د نومونو اکر او څرنگوالي تشریح کوي لکه
بنکلی، کوچنی، نری، ستر، لوی، سور، تور، ناسم، سم او داسې نور. ستاينوم
"د څنگه دی/ده/دي؟" پوښتنه ځوابوي .

په پښتو کې ستاينوم د نوم له نورې (جنس) او شمېر (عدد) سره برابرېږي.
بېلگه :

احمد يو هلک دی => که دغې جملې ته ستاينوم " بنکلی " ورزيات کړو، نو
بيا داسې؟ راځي :احمد يو بنکلی هلک دی .دلته هلک نرينه يوگړی دی، نو
بنکلی هم په نرمه ی ليکل کېږي .که د يوې جينې خبره وکړو، بيا بنکلی پر
بنکلي بدلېږي - يانې موسکا يوه بنکلي جينې ده .

په پښتو کې ځينې کم ستاينومونه، چې په زوره پای ته رسېدلي وي، په نورې
او شمېر کې نه بدلېږي .لکه تکره، ښايسته او داسې نور.

د ستاينوم ډولونه:

د موقیعت له مخې په دوه ډوله دي:

۱ : بر ستاينوم :تر نوم مخکې راځي:

* يوه بنکلي ښځه راغله . (بنکلي تر نوم مخکې راغلی)

* دا سور گاډی زما دی .

۲ : لر ستاينوم :تر نوم وروسته راځي .

* دغه سړی رښتینی دی. (رښتینی تر سړي وروسته راغلی)

* هغه گاډی سور دی .

د نوري (جنس) او شمېرنوم (عدده) مخې د ځينو ستاينومونو اوږون

(۱) د هغو ستاينومونو نرينه بڼه، چې په يو بېواک غبر پای ته رسېږي، په يه او ډېرگړي (مفرد + جمع) کې يو ډول پاتې کېږي يا نه بدلېږي. خو بنځينه بڼه يې په دواړو حالتونو کې (يو او ډېرگړی) کې بدلېږي. مخکې له دې چې پر دغې سکالو رڼا واچوو، نو لومړی بايد پر دې پوه شو، چې بېواک غبر څه ته وايي.

★ **بېواک يا کانسوننټ غبرونه** هغه غبرونه دي، چې د دوی د ادا پر وخت د هوا جريان خنډېږي - يانې د هوا جريان پر وړاندې خنډ او مانې رامنځته کېږي.

بېواک غبرونه:

ج/خ/خ/خ/غ/ه/گ/ډ/د/ک/م/ن/ت/ا/ب/پ/ی/س/ش/ن/س/ا/ب/بواک
و (ؤ) /ا/ړ/د/ړ/ا/ژ/ا/ژ/ + (ح/ف/ا/ث/ق/ص/ض/ذ/ط/ظ)

د سکالو رڼاوي (وضاحت) لپاره يوه بېلگه، چې څنگه په بېواک غبر پای ته رسېدونکي ستاينومونه نرينه بڼې لپاره نه بدلېږي او بنځينه لپاره بدلېږي:

فرمول:

نرينه يوگړی: آر (اصلي) حالت

نرينه ډېرگړی: آر حالت

بنځينه يوگړی: آر حالت + ه

بنځينه ډېرگړی: آر حالت + ې

که " سم " د بېلگې په توگه راواخلو:

نرينه يوگړی: سم (لکه: سم ځواب)

نرينه ڊپرگري: سم (لکه سم ځوابونه)

بنڃينه يوگري: سمه (لکه: سمه خبره)

بنڃينه ڊپرگري: سمې (لکه: سمې خبرې)

دوې معلومې استثاوي:

(۱) شين (نرينه ڊپرگري يې پر شنه بدليري).

(۲) تريخ (نرينه ڊپرگري يې پر تراخه بدليري)

لانڊني يو څو نورې بېلگې وړاندې کوي:

ستر - ستر - ستره - سترې

خوبس - خوبس - خوبه - خوبې

لوږ - لوږ - لوږه - لوږې

تور - تور - توره - تورې

کلک - کلک - کلکه - کلکې

ويښ - ويښ - ويښه - ويښې

(۲) په زورکي (چي يوازيني خپلواک غږ دي) پای ته رسېدونکي ستيا نومونه

هم په نرينه يو اوڊ پرگري کي يوشان پاتي کيږي، لکه: ښه، ويده، سپره،

تېره

نرينه پرگري: ښه/ويده/سپره..

نرينه ڊپرگري: ښه /ويده/سپره..

بنڃينه يوگري: ښه /ويده /سپره (په زور)..

ښځينه ډېرگړي: ښي/ويدي/سپېرې ..

که چېرې په هغه ستاينوم کې، چې په ښواک غېر پای ته رسېدلي وي، تر ښواک غېر مخکې اوږد يا لنډ واو راغلی وي، نو په هغوی کې د يوې ډلې نرينه ډېرگړي (مذکر جمع) بدلېږي او بله ډله يې بيا پورتنۍ (لومړنۍ قاعدې) پورې اړه لري.

د هغې ډلې، چې نرينه ډېرگړي يې بدلېږي، "و" پکې پر "ا" اوږي او په پای کې يې زورکی ه راځي. که د " خور (شربت) " بېلگه راواخلو: ږ يو ښواک غېر دی او تر ږ مخکې اوږد و راغلی. دلته که د خور نرينه جمع ليکل وغواړو، نو خواږه راځي. دلته و پر الف اوښتی او په پای کې يې زورکی ه راغلی.

دا و يې په ښځينه يو او ډېرگړي کې هم ورکېږي. نور داسې ستاينومونه دا لاندېني دي.

نرينه م. - نرينه ج. - ښځينه م. - ښځينه ج.

زور - زاړه - زړه - زړې

وور - وارپه - وړه - وړې

لونډ - لانده - لنده - لنډې

کور - کاره - کږه - کږې

موړ - کاوه - مړه - مړې

سوړ - ساړه - سره - سرې

رون - رانه - رڼه - رڼې

ړوند - ړانده - ړنده - ړندې

ڪوٺ - ڪانه - ڪٺه - ڪٺي

پوخ - پاخه - پخه - پخڻي

خور - خواره - خوره - خوري

پروت - پراته - پرتي - پرتي

درون - درانه - درنه - درني

دروند - درانده - درنده - درندي

دوه ورته ستيانومونه، ڇي داسي ڀول ڪيري سور (رنگ) او تود (گرم) دي.

نرينه يو - نرينه ڊپر - ٺٺيئه يو - ٺٺيئه ڊپر

سور - سره - سره - سرڻي

تود - تاوده - توده - تودي ؛

دويمه ڊله ڇي لومڻي قاعدڻي پوري ڀه لري - يانڻي نرينه يو او ڊپرگري بي

شان پاتي ڪيري:

نرينه يو - نرينه ڊپر - ٺٺيئه يو - ٺٺيئه ڊپر

تور - تور - توره - توري

لوي - لوي - لويه - لويي

ڊوب - ڊوب - ڊوبه - ڊوبي

جوڙ - جوڙ - جوڙه - جوڙي

روغ - روغ - روغه - روغي

سمسور - سمسور - سموره - سمسوري

رغبڊلي ستاينومونه:

۱: له ڪرونو رغبڊلي :

- دروونکی (له دردول)
- خواشينوونکی (له خواشينوول ...)

ٲ: له نومونو رغېدلي :

- ستونزمن (سوتونزه + من وروستاری)
 - مانيز (مانا + يز وروستاری)
 - بېخونده (بې مختاری + خوند)
- او داسې نور

يادونه :له نومونو رغېدلي ستاينومونه نور د مختارو او وروستارو په برخه کې وگورئ !

د درجې له مخې :

- ٲوليز(عادي) ستاينوم \Rightarrow يوازي ستاينوم لکه :دا ښه هلک دی .
- ٲرتليز ستاينوم \Rightarrow تر ل/ډېر + ستاينوم لکه :دی تر تا لا ښه دی.
- تفصيلي ستاينوم \Rightarrow خورا/ تر ٲولو +ستاينوم لکه :دا تر ٲولو/ خورا ښه فلم دی.

په لاندېنيو غونډلو کې ستاينوم په نښه کې :
(يادونه :په يوه غونډله کې تر يو ډېر ستاينومونه راتلاي شي):

- ١ : دا ډېر گلالي ماشوم دی.
- ٲ: سپين غر د وطن يو هسک غر دی .
- ٣ : دا يوه ښکلې جينې ده .
- ٤ : دغه يو ستونزمن کار دی.

-
- ۵ : دومره په زړه پورې او زړه راښکونکې سندره ما تر اوسه نه وه اورېدلې .
- ۶ : هغه تل بېسوله خبرې کوي.
- ۷ : خالد يو غوسناک هلک دی.
- ۸ : الله ج تر هر څه ځواکمن دی .
- ۹ : دده زوی زښت نیازين دی.
- ۱۰ : احمد شابابا يو زړور پاچا و.
- ۱۱ : پرون ترغاک (طوفان) يوه نړۍ ونه ماته کړه.
- ۱۲ : مور په يو سوليز او پرمختللي هېواد کې ژوند کول غواړو .
- ۱۳ : مړ هم پښتون دی او پېر هم.
- ۱۴ : ژوندی دې وي افغانستان.

نومخړی:

نومخړی هغه کلیمه ده، چې د نومونو استازیتوب کوي، که هغه د انسانانو، ژویو یا شیانو وي. دغه کلیمه په غونډله کې د نوم د تکرار مخه نیسي.

۱ : پیاوړې ځاني نومخړي:

په جمله کې کړند (فاعل) څرگندوي :

لومړی تن یوگړی :زه/ما

دویم تن یوگړی :ته/تا

درېیم تن یوگړی نرینه :هغه/دی

درېیم تن یوگړی نرینه :هغه/دا

لومړی تن ډېرگړی :مور

دویم تن ډېرگړی :تاسو

درېیم تن ډېرگړی :هغوی/دوی

۲ : کمزوري ځاني نومخړي :

یوگړی ډېرگړی :

مې مو

دې مو

بې بې

دا مې کور دی . (دا زما کور دی)

دا مو کورونه دي. (دا زموږ کورونه دي)

دا دې کور دی؟ (دا ستا کور دی؟)

دا مو کورونه دي؟ (دا ستاسو کورونه دي؟)

دا بې کور دی . (دا د هغه کور دی)

دا يې کورونه دي. (دا د هغوی کورونه دي)

۳ : د تول څښتنوالي نومخري:

زما، ستا، د هغه/دده، دهغې/ددي، زمور، ستاسې، دهغوی/د دوی

۴ : مفعولي نومخري:

✓ سیده مفعولي نومخري (direct object):

ځاني نومخري هم د سیده مفعول په توگه کارول کېږي. سیده مفعول هغه دی، چې آرکې اصلي فعل (يې په مستقیمه توگه اغېزمنوي).

بېلگې:

* خوشال زه ووهم => خوشال دلته فاعل دی /زه يو سیده مفعول دی، چې آرکې ووهم "يې په مستقیمه توگه اغېزمنوي".

* هغه مور وروسته خبر کړو => هغه او مور دواړه ځاني نومخري کېدای شي، نو دې ته به گورو، چې کړنه يانې "خبرول" دلته څوک ترسره کوي. دلته هغه فاعل دی، نو ځاني نومخري دی او مور سیده مفعول، دا چې آرکې "خبر کړو" يې اغېزمنوي.

✓ ناسیده مفعولي نومخري (indirect object):

ماته، تاته، هغه/ده ته، هغې/دې ته، مور ته، تاسې ته، هغوی/دوی ته چې له ځاني نومخري سره "ته" سربل وي، نو ناسیده مفعولي نومخري ترې جوړوي.

ناسیده مفعول هغه دی، چې په جمله کې له سیده مفعول سره اړیکه لري. ځينې ژبپوهان يې د سیده مفعول ترلاسوني (recipient) بولي، ځکه چې سیده مفعول ناسیده مفعول ته رسېږي.

* هغه ماته يو کتاب راځر => هغه يو ځاني نومخري (فاعل) دی او "ماته" ناسیده مفعول. په دغه جمله کې يو کتاب سیده مفعول دی.

يادونه : د کړ په برخه کې د سیده او ناسیده مفعول شننه وگورئ !

۵: پوښتنومخري:

څوک، چا، کوم

درې واړه هم ځاني نومخري او هم سیده مفعولي نومخري کېدای شي .
همدارنگه ناسیده مفعولي هم کېدای شي، که " ته " سرېل ورزیات شي.

بېلگې:

څوک راغی؟ => دلته څوک فاعل دی

څوک یې وواژه؟ => دلته څوک سیده مفعول

چا دغه کار وکړ؟ => چا دلته فاعل دی

هغه چاته وویل؟ => چاته دلته ناسیده مفعول دی

۶: د نغوټې نومخري (اشارې ضمير):

څيزونو، انسانانو يا ژويو ته نغوته کوي :

دغه (دغې، دغو)، همدا (همدې)، دې، همدوی، دوی، همده---

۷: د اړيکنومخري :

چې [پاملرنه !! په غونډلو کې کوم چې يا چا چې ناسم دي - يوازې چې

سم راځي]

بېلگې :هغه سړی، چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی => چې اړيکنومخري

دی

ناسم به داسې وای :هغه سړی، کوم چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی .

کړول:

هغه وييکي ده، چې په يوه غونډله کې د ځای، مهال او د يوې کړنې يا پېښې څرنگوالي په اړوند زيات معلومات ورکوي. کړول د څه ډول، کله، چېرې/چيرته پوښتنو ځواب ورکوي .

کړولونه (قيدونه) (په څو ډولونو وپشل کيږي):

مهالي کړولونه: نن، پرون، سبا، اوس، وروسته، بيا، همېشه، پخوا، مخکې، کله ناکله، تل، ناوخته

ځايي کړولونه: هلته، دلته، بر، لر، دېخوا، اخوا، پورته، ښکته، دباندي، بهر، دننه، مخ ته، شاته، ښي خوا، کيڼه خوا، تر څنگ، په خوا کې، تر منځ، په مينځ کې، ..

د څرنگوالي کړولونه: ناڅاپه، سخت، ورو ورو، په چټکۍ سره، په اسانۍ سره، په بیره، په پام سره، په درناوي، په توکه، په مرسته، او نور ستیانومنه (صفتونه) چې له* په* سره راځي .

د اندازې يا کچې کړولونه: ډېر، لږ، زښت، خواره، پرېمانه، بېخي

د نفې کړولونه: هېڅکله هېچېرې

د لامل (دليل) کړولونه: له کبله، له لامله، يانې

د شونتيا کړولونه: ښايي، کېدای شي، گوندي

سرېل او وسترېل :

سرېل او وسترېل په گډه سره په يوه غونډله کې د يو نوم او نومخري بدرگه کوي او له هغوی سره د يوې ځانگړې ژبډوديزې اړيکې په موخه کارول کېږي. په ټوليز ډول يو ځای، لوری، واټن، مهال، پرتله او تول (ملکيت) څرگندولی شي .

په پښتو کې سرېل تر يو نوم يا نومخري مخته راځي .سرېلونو کې د، ته، پر، په، له او تر راځي.

وسترېل تر يو نوم يا نومخري وروسته راځي او په خپلواکه توگه بې له سرېل نه شي کارول کېدای. په وسترېلونو کې راځي :کې، سره، لپاره، باندې، لاندې، مخکې او داسې نور راځي .

لاندېني سرېل + وسترېل يوون ځای څرگندوي:

سرېل ... وسترېل : بېلگه

په کې :زه په کور کې يم.

پر سر :د بام پر سر ولاړ ده.

پر باندې :کتاب پر مېز باندې کېږده.

تر لاندې :بکس تر مېز لاندې پروت دی.

د له سره :د غر له سره ټول ښار ليدل کېږي

د تر شا :فابريکه د ودانۍ تر شا دهو

د تر منځ :هلک د دوو ښځو ترمنځ ولاړ دی

لاندېني سرېل + وسترېل يوون لوری څرگندوي:

سرېلوسترېل : بېلگه

له څخه/ځنې :هغه له کابل څخه راغی

تر پورې :تر ښار پورې مې ورسوه.

لانډېني سربل + وستربل يوون مهال څرگندوي:

سربل ... وستربل : بېلگه

تر/ له وروسته : تر غرمې وروسته راشه.

تر/له.... مخکې : تر ۹ بجو مخکې راشه .

تر....پورې : تر راتلونکې اوونۍ پورې هلته دی

لانډېني سربل + وستربل يوون اړيکه څرگندوي:

سربل وستربل : بېلگه

له سره : له هغه سره کور ته ځم.

لانډېني سربل + وستربل يوون پار څرگندوي:

سربل وستربل : بېلگه

د لپاره : د هغه لپاره هر څه کوم.

خپلواک سربلونه - يواځې کارېدونکي:

د : څښتنوالی څرگندوي : زما د گاډي رنگ سور دی.

ته : لوری څرگندوي : زه ښار ته ځم.

پر : د کارونې ډېر ځايونه لري . د مهمو توپيرونو په برخه کې تشریح وگورئ.

تر : پرتله څرگندوي : تر تا هغه ښه دی.

له : لوری يا اړخ : له تاسو مننه کوم.

په لانډېنيو غونډلو کې سربل او وستربل په په نښه کړئ او وروسره وليکئ،

چې دلته يو لوری، ځای، مهال، لامل، پرتله يا ... څرگندوي :

(يادونه : په يوه غونډله کې تر يو ډېر کړونه راتلای شي)

- ۱ (زه تر تا مشر يم.
- ۲ (هغه په کابل کې اوسېږي.
- ۳ (پيشو تر مېز لاندې پټه ده.
- ۴ (زما شخولې د الماری پر سر اېښی دی.
- ۵ (زه له هغه سره ښار ته ځم.
- ۶ (هغه د خپل ملگري لپاره سربښندنه وکړه.
- ۷ (هغه له کلي څخه ښار ته راغی.
- ۸ (له دوو کالو راهيسې پښتو زده کوم.
- ۹ (زه به تاته تر ماسپښين مخکې درشم.
- ۱۰ (د هغه ورور نعيم نومېږي.
- ۱۱ (د دې غره له سره ټول ښار ليدلی شې.

اړيکويکي :

هغه ويکي ده، چې جملې يا د جملو برخې سره نښلوي او مفکورې پياوړې کوي .

تړاړيکويکي:

هغه اړيکويکي دي، چې يوه بېواکه غونډله (جمله) له يوې خپلواکې غونډلې نښلوي .**خپلواکه غونډله** هغه ده، چې يواځې يا گونډې راتلاى شي او کومو اضافي معلوماتو ته اړتيا نه لري، چې له ژبډوديز پلوه يې بشپړه کړي. غونگله \Rightarrow دا يوه خپلواکه غونډله ده، چې يو فاعل، کړ او مفعول لري .**بېواکه غونډله** هغه ده، چې خپلواکه غونډله پسې د زياتو معلوماتو په موخه او ډېرى د دمکى) $=$ کاما ، (په مرسته نښلول کيږي او يواځې نه شي راتلاى . هغه زيات معلومات کېدای شي: مهالي، ځايي، النبي او اړيکي يا شرطي .
بېلگه:

هغه سړى، چې هلته ولاړ دى، زما ورور دى.

\Rightarrow هغه سړى زما ورور دى دلته خپلواکه غونډله ده او " چې هلته ولاړ دى " زيات اړيکي معلومات دي، چې د " چې " اړيکويکي په مرسته د بېواکې غونډلې په توگه خپلواکې غونډله پسې تړل شوي . همدارنگه تر " چې " مخکې دمکى) ، (راغلي .

لاندېني د پښتو تړاړيکويکي دي :

-سره له دې چې

-څنگه چې

-آن دا چې

-چې (اړيکه)

-کله چې (مهال)

-بيا (شرط)

- ڪڪه چي (لامل)
- دا چي (لامل)
- نو (لامل)
- نو ڪڪه (لامل)
- تر ڇو (مهال/ شرط)
- كه (شرط)
- كه چيري (پياوري شرط)
- چيرته چي (ڄاي)
- يو ڄل چي (شرط)
- مڪي له دي چي (مهال)
- بي له دي چي

رابطه اڙيڪوييڪي :

هغه اڙيڪوييڪي دي، چي ويونہ، ڇو عبارتونہ او يا ڇو خپلواڪي غونڊلي سره تڙي .

لانڊني اڙيڪوييڪي په پښتو کي د رابطي اڙيڪوييڪي دي :

- خو

- او (ماته د پښتو او انگريزي کتابونہ خونڊ راڪوي) . دلته دوه ويونہ سره تڙي

- بلڪي

- يا : (زه به درشم او يا ته راشه، كه شوني وي) . دوه عبارتونہ سره تڙي .

تر خو او بلڪي مڪي يوه دمڪي (كامه) راڄي، لکه :زه راغلم، خو هغه هلته نه و .

همکار يا بشپړاند اړيکويکي :

هغه وييکي دی، چې له دوو وييکو جوړ وي او په گډه همکارۍ سره د يوې جملې برخې له يوې بلې سره په اړيکه کې راولي. په بله وينا دوی تل يوه جوړه وي .

لاندېني اړيکويکي په پښتو کې همکار اړيکويکي دي :

- يا ... يا :يا ته راشه يا به زه درشم .

- نه نه :نه مې دا خوښېږي، نه مې هغه.

- نه يوازې ... بلکې هم :نه يوازې ته گرم يې، بلکې زه هم.

- هم هم :هم ته گرم، هم زه.

درېیم څپرکی

نومه یا (ay)

۱: دځینو یوګړیزو (مفرد مذکر) نومونو لپاره لکه :
سړی، پسرلی، منگی، زمړی، اوړی، لرگی

۲: د هغه ستاینومونو لپاره چې د یوګړیز (مفرد مذکر) نومونو لپاره کارول
کیري لکه :

بریالی (احمد بریالی دی)
ننګیالی (خوشال بابا ننګیالی و)
بنکلی (یو بنکلی منگی)
نری (دا سړی نری دی)

۳: د هغه یوګړیزواغل نرینه (مفرد مذکر) نومونو لپاره چې له کړونو (فعلونو)
څخه منځ ته راشي لکه:

زده کوونکی (له زده کولو څخه)
کارکوونکی (له کار کولو څخه)
څپرونکی (له څپولو څخه)
خرڅوونکی (له خرڅولو څخه)

۴: همدارنگه ڊڪرونو په پاى ڪڍي، چي ڪرند يا مفعول پوري اڙه لري او هغه نرينه يوگري (مفرد مذڪر) وي لکه :

* ما ڪار ڪري ڊي. (ڪري "توليز فعل ڊي او" ڊي "مرستيال فعل، چي "ڪار" پوري اڙه لري او" ڪار "نرينه يوگري ڊي او مفعول په توگه ڪارول شوي)

* زه راغلي يم (" راغلي " عمومي ڪر ڊي، چي " زه " پوري اڙه لري او دغه زه دلته ڊ فاعل په توگه ڪارول شوي.)

يادونه : که دغه دويمه جمله يوڍ جيني ويلې واي، نو بيا به مو ڊ راغلي " پر ڄاى " راغلي " ليکله، ڄکه چي جيني بنڄينه وگري ڊي . خو ڊڊي اپوند معلومات به تاسو ڊ اوڙده ي په برخه ڪي ترلاسه ڪري .

۵: ڄاني نومخري (شخصي ضميرونه) ڊي (هغه) او ڊوي (هغوى) هم په نرمه يا ليڪل ڪيري. لکه:
ڊا احمد ڊي . ڊي په هغه ڪلي ڪي اوسيري.
ڊوي ٽول زما بنه ملگري ڊي .

۶ : ڊ ڄينو عمومي او ڊيرو ڪارڊونڪو ويونو (لفظونو) په پاى ڪي راڄي، لکه:

ڄاى، پاى، پوهاوى، ڊرناوى، سڀيناوى، غبرگاوى (فيڊبپڪ)، مخنيوى، لاسنيوى، رڻاوى، زوى، خوى، لوى، بوى، راتلونڪي، بچي (نرينه)، وگري، مري (جسد)، ڙوي (حيوان)، ڄاروى، اوڙي (موسم)، ڙمي (موسم)، مني (موسم)، ڄلي، بناغلي، ڄلي (اور بلولو وڙوڪي لرگي)
پاملرنه : په لنڊو ٽڪو، نرمه (ي) ڊ هر هغه ويي لپاره راڄي، چي نرينه وي او يوگري (مفرد مذڪر) وي .

بېلگې :

- هغه سپری یا وگړی، چې له نورو سره مرسته کوي، هغه به تل بريالی وي.
- د هغه خواپورې څپرکی اوړی دی او د ډېر ساړه له کبله ژمی خوند نه ورکوي.
- زمري داسې يو غښتلی او وپروونکی ژوی دی، چې د ځنګل پاچا يادېږي.
- احمد خپلې مور غره ته لرگیو پسې لېږلی و او ده له ځان سره يو ستر لرگی راوړی دی.
- خوشال بابا داسې يو پاوړی او توريالی جنگيالی و، چې د پښتو په شعرونو ډېر يادېږي.
- هغه د مېوو پلورونکی يو رښتینی سپری دی، نو ځکه هر پېرودونکی (مشتري) د ده له هتې سودا اخلي.
- اتل د نهم ټولگي يو تکړه زده کوونکی دی.
- ما هغه ته يو ليک لېږلی دی، خو ده لا ځواب نه دی راکړی.
- ما دغه کتاب دوې مياشتې مخکې پېرودلی و او اوس مې بشپړ لوستلی دی .
- احمد، اتل او پاڅون زما کشران وروڼه دي .دوی ټول پر ما گران دي .
- دا يو ښکلی ځای دی .هر ډول زرغون نيا لگی پکې پيدا کېږي.
- په پای کې هر څه ښه کېږي .که ښه نه شول، نو لا پای نه دی .
- درناوی د هغو لپاره نه ديچې وړ يې نه وي، بلکې د هغو لپاره، چې لياقت يې لري.
- زمور ښوونکی ډېر پتمن سپری دی .هر څوک يې درناوی کوي .
- حکومت بايد جدي گامونه پورته کړي او د بډې (رشوت) مخنيوی وکړي.

ٻ - اوڙده يا (e):

١: دغه ٻ د ځينو بنځينه نومونو ډپر گڙي (مونث جمع) لپاره چي په ه پاى ته رسېدلي ويراځي لکه:

يو گڙي (مفرد)..... ډپر گڙي (جمع)

بنځه بنځي

منه مني

غوبنه غوبني

بېلگه بېلگي

٢: د بنځينه نومونو دويم اکر (حالت) لپاره چي له * د * او...* ته *سر بلونو سره وکارول شي لکه:

- د بېلگي په توگه
- د دغې ونې شاخونه
- د مني اوبه گټورې دي.
- هغې بنځي ته مې څه وويل .
- دې ونې ته اوبه ورکړه.

٣: د هغه ستاينومونو لپاره چي د بنځينه نومونو د ډپر گڙي لپاره کارول کيږي لکه:

❖ بسکلي بنځي، خورې مني، ژپړي کيلي، سرې غوبني، بني بېلگي، خوندورې شپبي...

❖ د هغو نرينه ستاينومونو لپاره، چې بنځينه بڼه يې له کرونو (فعلونو) څخه منځ ته راغلي وي، يواځي په ٻ راځي:

نرينه - بنځينه

منلي - منلي

کړېدلي - کړېدلي

څوربدلی - څوربدلی
 پېښېدونکی - پېښېدونکې
 زړه وړونکی - زړه وړونکې
 سوځېدونکی - سوځېدونکې

٤ : د هغه ښځينه نومونو لپاره چې د کړنې کړونو (فعلونو) نه مينځ ته راشي لکه:

يوه زده کونکې
 يوه څېړونکې
 يوه شنونکې
 يوه خرڅوونکې
 يوه گاډۍ چلوونکې

٥ : همدارنگه د هغو کړونو په پای کې، چې کړند (فاعل) يا مفعول پورې اړه لري او هغه ښځينه يوگړی (مفرد او مونث) وي ، لکه :

- ما دغه خبره نه ده کړې ځکه (دلته " کړې " يو فعل دی، چې په اوږده ې ليکل شوی، دا چې خبره ښځينه مفرد دی)
- گلالی نن ښوونځي ته نه ده راغلې دلته " راغلې " يو فعل دی، چې په اوږده ې ليکل شوی داځکه چې گلالی ښځينه مفرد دی)

٦: " دې " نومځري (ضمير / pronoun) لپاره :

- دې يو اړيکونومځری (relative pronoun) دی، چې يوې کړنې ته اشاره کوي، چې د دويم کس يوگړی (ته / you) لخوا ترسره شوې وي يا پخپله د " ته " استازيتوب کوي.
- همدارنگه " دې " ښځينه ځاني نومځری دی، چې په تېرمهال کې کارول کېږي .

• سربېره پر دې " دې " د نغوټې (اشارې) نومخړي په توگه کارول کېږي .

بېلگې :

* دا دې ولې وکړ؟ (يانې تا دا کار ولې وکړ)

* د دې سيمې خلک ښه نه دي .(دلته د اشارې نومخړی)

* دې ماته وويل، چې راشه (دې يانې کوم ښخينه وگړي)

يادونه : همدارنگه اوږده ې په نورو دوو اړيکنومخړو " مې " او " يې " کې راځي.

۷: په ځينو نومونو کې د غږ له مخې :

کې

چې

ولې(why)

داسې / همداسې / همغسې

چېرې / چېرته

هسې

پکې

هېواد

هېرول

انټرنېټ

څپړل

پرېښودل

باندي

لاندي

ډېر

پېژندل

لېږل

پرېښودل

کېناستل

شمېره

پرې

یوازې (فقط/only)

یواځې (تنها/alone)

بېل

بېلابېل

بېلول

بېلتون

مخکې

وړاندې

در/ور/راپسې

کیري/ لگیري/ کېدل او نور هغه وییونه چې په پری پای ته رسیري، لومړی

(یا) یې اوردو (ې) وي.

کېدای شي

مېله

پېنبه

اغلی (بنځه)

تېز

مېز (table)

هېڅ/ هېڅکله/ هېڅوک

بلکې

گنې

لیري (ورایه/ far)

په ځینو شمېرو کې لکه درې، دېرش، څلوېښت، شپېته

بېلگې :

- ۱ : تاسو ته له خوښۍ ډکې شېبې غواړم.
- ۲ : د نيکريزو په شپه ډېرې ښځې زموږ مېلمنې وې .
- ۳ : هغه ماته په دې اړه يو څو بېلگې راکړې، نو بيا پرې ښه پوه شوم.
- ۴ : د دغې سيمې خلک د اوبو له کمي سره مخامخ دي .
- ۵ : ماته د هغې کور معلوم دی .
- ۶ : دغې خبرې ته بايد د ټولو پام راوگرځول شي.
- ۷ : په بازار کې سمسورې مېوې راغلې وې، لکه خورې سرې مېوې، پخې ژېړې کيلې او سورچکې مندې.
- ۸ : ښايسته خلک هغه وي، چې تل ښکلې او اغېزمنې خبرې کوي .
- ۹ : زموږ کمپنۍ د تېر کال په پرتله ډېرې پايښتي گټې وکړې.
- ۱۰ : ملاله يوه خواریکنښه زده کوونکې ده . ددې مور يوه ښوونکې ده او د کابل په خوشال خان لېسه کې لوست ورکوي.
- ۱۱ : اغلې ملکه د سياسي چارو شنونکې ده.
- ۱۲ : زه په کابل کې اوسېدل غواړم، دا چې کابل زما د خوښې ځای دی .
- ۱۳ : هغه له ډاره ډېرې خبرې ونه کړې.
- ۱۴ : له هلکانو سره سمېډېرې نجونې راغلې وې .

ي - څرگنده يا (i)

۱: د کړونو (فعلونو) په اوږون کې، چې په اوسمهال کې وي اوکړند (فاعل) يې درېيم کس يو/ډېرگړی (هغه او هغوی) وي، لکه:

- هغه کار کوي/هغوی کار کوي
- احمد دلته نه راځي
- د هغه پلار چای څښي

۲: د ځينو نرينه نومونو ډېرگړی (جمع) په پای کې راځي، چې يوگړی (واحد) يې په نرمة ی پای ته رسېدلی وي:

- يوگړی ډېرگړی
- ملگري ملگري
- سړی سړي
- منگی منگي
- زېری زېري
- مزی مزي

۳: د نرينه ستاينومونو (صفتونو) ډېرگړي په پای کې :

- زمور ملگري تل بريالي راځي (بريالی دلته ستاينوم دی او دا چې ملگري ډېر او نرينه دي، نو بريالي ليکلی کېږي)
- زمور هېوادوال مېړني خلک دي (مېړنی دلته ستاينوم دی او دا چې هېوادوال ډېر او نرينه دي، نو مېړني ليکلی کېږي)

۴: د نرينه يوگړيز نومونو اوښتي اکر (حالت) کې راځي، چې د او ته سربلونه ورسره وي يا په تېرمهال کې راځي، لکه :

- اصلي اکر :اوښتی اکر
- ننگيالی ننگيالي ته / د ننگيالي
- سړی د سړي/ سړي ته

اوسمهال تېرمهال
 توريالی هغه وژني توريالی هغه وواژه
 زمري غرخنی خوري ... زمري غرخنی و خوره

۵ : له ستیانومونو څخه منځته راوړل شویو نومونو په پای کې:

ستاینوم نوم
 خوشال خوشالي
 خونښ خونبي
 ناروغ ناروغي

۶ : په ځینو وییونو کې د غیر له مخې:

برید/ بریدگر
 لیکل/لیکنه
 نیول
 لیدل/لیدلیدنه
 د هغه کړونو(فعلونو) په " آخر " کې، چې * ږي * پای ته رسېدلي وي، لکه
 کېږي، لگېږي، سوځېږي....
 ځیګ
 پیشو
 سوېلي او شمالي (د ستاینومونو په توګه)
 اړین
 وینښ
 مینځل
 هغه نومونه چې په * یه * یا * یز * پای ته رسېږي لکه لسيزه، سليزه، مانيز،
 شپږيزه، څلوريزه، سوليز، سیميز
 مینه (د عشق په معنا)
 هیله

ويلېدل

ټينگ

شين

خيرن

ټپي

ډولي (ښايسته)

پير

خير

توپير

بېلگې:

- ۱) ډېر ملگري هر څوک لرلای شي، خو يو پکې تر ټولو نژدې وي.
- ۲) ما تاته دوه زېري راوړي دي .يو بد دی او بل ښه.
- ۳) ده ته خدای دوه ښکلي ماشومان ورکړي دي.
- ۴) بريالي خلک تل له نورو سره مرسته کوي.
- ۵) د هغه بچي ډېر ناوړلي دي .په مينه يې لوی کړي دي.
- ۶) توريالي ننگيالي ته وويل، چې دلته راشي.
- ۷) هغه ژوند بې مانا دی، چې خوښي او خوشالي پکې نه وي .
- ۸) د هغه ناروغي رنځپوهانو نه شوه نومېرلې .
- ۹) تر هغې وروسته هغوی بيا دلته نه دي راغلي.
- ۱۱) تر ډوډۍ خوړلو مخکې بايد هر انسان لاسونه پاک ومينځي .
- ۱۲) روژه نيول پر هر روغ مسلمان فرض دی.
- ۱۳) کله چې يو څوک يوه اړينه ليکنه وکړي، نو وروسته بايد يو ځل پرې ښه تېر شي، چې وړې تېروتنې پکې سمې کړي.
- ۱۴) گڼ شمېر وسله لرونکي بريدگر د ښار ستر بانک ته ننوتلي دي.
- ۱۵) که دا کار نه کېږي، نو پرېږده يې.

۱. لکۍ واله يا (ay) :

۱ : د ځينو ښځينه نومونو يوگړي په پای کې :

ډوډۍ / خولگۍ / نړۍ / لړۍ

۲ : د هغو نومونو ډېرگړي په پای کې، چې يوگړی يې يا په ي يا په ځ پای ته

رسېدلی وي:

يوگړی ډېرگړی

خوشالي خوشالی

ناروغي ناروغۍ

زاري زاری

نړۍ نړۍ

لړۍ لړۍ

يوه استثنا: نجلی - نجونې

همدارنگه د پورتنیو نومونو په اوبښتي اکر) مفهوم حالت (کې، چې " د " ورسره

ملگری وي

اصلي حالت اوبښتی حالت

خوشالي د خوشالی شېبې

ناروغي د دغې " ناروغۍ لامل څه دی

۳: هغه ستاینومونه...

هغه ستاینومونه، چې په * یالی* وروستاړي پای ته رسېږي، د هغوی ښځينه

بڼه په ښځينه ځ پای ته رسېږي .

نړينه بڼه ښځينه بڼه

بريالی بريالی

توريالی توريالی
 ننګيالی ننګيالی
 بنيالی بنيالی (ډولي)

هغه ستاينومونه، چې " يوازي " په نرمه ي پای ته رسېږي، د هغوی بشځينه بڼه *
 ډېری * په اوږده ي پای مومي، خو ځينې بيا په لکۍ واله (ي) ليکل کېږي .
 لومړۍ ډله:

نرينه بڼه - بشځينه بڼه

نری - نری

کوچنی - کوچنی

ګلالی - ګلالی

ژوندی - ژوندی

لومړی - لومړی

نننی - نننی

د هغو ستاينومونو بشځينه بڼه، چې له سربلونو ، لکه لاندي، باندي، پورته،
 بهر، برنی (...) څخه منځته راغلي وي، يوازي په (ي) پای مومي . پورته
 ځينې بېلګې راغلي هم دي .

نرينه بڼه - بشځينه بڼه

يوازينی - يوازينی

باندينی - باندينی

لاندينی - لاندينی

بهرنی - بهرنی

منځنی - منځنی

پورتنی - پورتنی

برنی - برنی

دنی - دنی

٤ : په نورو نومونو کې:

نجلی

ځولی (جولی)

خولی

خولگی

نړی

ډوډی

گولی

مری

کپړدی

مانی

خوبانی (منده)

سیلی

هیلی (بته)

هوسی (deer)

غالی

گپړی

بپړی

لنډی

لکی

مرغی

سپوږمی

هگی

- د نجونو نومونه لکه: گلالی، ملالی، خوبانی، اوږی، دورخانی، کلمکی ...
- د یو ځای بنځینه اوسېدونکی: کابلی، پېښوری، یوسفزی، کندهاری...
یادونه: لکی واله ی، لکه همزواله (ی)، هېڅکله د ویی په منځ یا پیل کې نه راځي.

بېلگې:

- ۱ (د کرېکټ د سیالیو لړۍ تر راتلونکې میاشتې وغځېده.
- ۲ (په نړۍ کې ډېر هېوادونه شته، چې خلکو ته یې هره ورځ ډوډۍ نه رسېږي.
- ۳ (خدای دې زموږ د ملت ډېرې خوښۍ او خوشالی په برخه کړي.
- ۴ (ددغې ناروغۍ لامل نومېرته ډاکټرانو ته ناشونې برېښي.
- ۵ (اتل هره ورځ سره خولۍ پر سروي .
- ۶ (هغه د ستوني ډاکټر ته لاړ، ځکه چې مری یې خوږېدې. ډاکټر ده ته ښې گولۍ ورکړې.
- ۷ (د غره پر سر مې له جانان سره یوه کېږدی جوړه کړه .
- ۸ (ما ډنډ ته یو څو ټوټې وچه ډوډۍ وشړله، چې هیلۍ یې وخوري.
- ۹ (ډېرې زارۍ مې ورته وکړې، خو زما خبره یې ونه منله.
- ۱۰ (پر هغه باندې زما گېډۍ گېډۍ سلامونه وایه.
- ۱۱ (په پښتو ژبه کې ډېرې خوږې لنډۍ پیدا کېږي .
- ۱۲ (د میوند ملاله به زموږ په زړونو کې ژوندۍ وي.
- ۱۳ (دومره یوه ښکلې او کوچنۍ نجلۍ ما بل چېرته تر اوسه نه وه لیدلې.
- ۱۴ (هغه لومړۍ شمېره بیا راوښیه.
- ۱۵ (زموږ پروژو بریالی شوه.

ئ - همزؤاله يا (ay):

- دا په کړونو(فعلونو) کې راځي، چې کړند (فاعل) يې دويم کس ډېرگړی (تاسو) وي او د پوښتنې په بڼه وي، لکه:
تاسو څه کوئ؟ هلکانو تاسو کله راغلي؟
- همدارنگه همزواله (ئ) په بوليو (امرونو) کې راځي، چې ډېرو تنو ته وي، لکه : ماشومانو راځئ ډوډۍ وخورئ؛ ملگرو دلته راشئ او کېنئ

يادونه : همزواله (ئ) هېڅکله د ويي (لغت) په منځ يا پيل کې نه راځي.

بېلگې :

- ۱ (گرانو هېوادوالو راځئ، چې په گډه سره خپل هېواد اباد کړو.
- ۲ (وروڼو! مهرباني وکړئ، څوړ مه کوئ او غلي کېنئ.
- ۳ (تاسو چې کله راورسېدئ، نو ماته زنگ ووهئ.
- ۴ (ښوونکي خپلو زده کوونکو ته وويل "غلي شئ او ښه غور ونيسئ"!
- ۵ (ټول راشئ او له ما سره په دې کار کې مرسته وکړئ!
- ۶ (احمده، اتله او پاڅونه، تاسو چېرې تللي وئ؟
- ۷ (هلکانو، تاسو ولې دلته بې له پرېښې (اجازې) راغلي؟ بل ځل ته بايد پوښتنه وکړئ او اجازه واخلي.
- ۸ (پلار " بچو تاسو لږ دلته راشئ، زه څه درته ويل عوارم ". !

نرمه ی او که اوږده ی:

- ننګيال يو ډاکټر دی او د ده ښځه يوه ښوونکې/ ښوونکې ده .
- نن له مور کره پاتې/ پاتې شه.
- اباسينه، ژوندی/ ژوندې اوسې.
- ته ولې دلته راغلې/ راغلی؟
- اجمل دلته نه دی/دې راغلی/راغلې.
- ښاغلی/ ښاغلي ځلاند په ښوونځي کې يو ښوونکي/ښوونکې دی .
- نجيب يو غښتلی/ غښتلې سړی/ سړې دی.
- هغه ډېرې خبرې/خبرې کړې/کړې دي.
- اوږده ی هغه يا ده، چې لاندې/لاندی باندې/ باندی ټکي لري.
- هغه مور ته غور نه و نيولی/ نيولې.
- پسرلی/ پسرلې هغه څپرکی دی/دې، چې گلان پکې/ پکی راشنه کېږي .

نرمة ى او که لکۍ واله (بښځينه) ى:

- ښوونځى/ ښوونځۍ د رڼا کور دى.
- هغه لومړۍ/لومړى خبره بيا تکرار کړه!
- تا د لوړو زده کړو لپاره کوم پوهنځى/پوهنځۍ غوره کړۍ/کړۍ دى.
- راځئ، چې ډوډۍ/ ډوډۍ وخورو!
- هغه ډېر خواشینی/ خواشینی شو.
- هغه ډېر خوابدی شو، چې کله یې د خواشینی/خواشینی خبر ترلاسه کړ.
- گلالی/گللالی ښکلې نجلۍ/ نجلۍ ده.
- دا یوه سپینه زمرۍ/ زمرۍ ده.
- پسرلی/ پسرلی هغه څپرکی دى، چې گلان پکې راشنه کېږي.
- ماته لږه پسرلنۍ/ پسرلنۍ مېوه راوړه.
- پورتنۍ/ پورتنۍ کتاب او پورتنۍ/ پورتنۍ کتابچه راکړه.

لکۍ واله ۍ او که همزواله ۍ:

- راشۍ/راشی، چې مړۍ/مړۍ وخورو.
- تاسو دلته څه کوی/کوی؟
- په نړۍ/نړۍ کې ډول ډول پښتونه (نژادونه) ژوند کوي.
- زما په بې خبرۍ/ خبرۍ کې یې دغه کار وکړ.
- دا لیکنه باید تاسو ټول ولولۍ/ ولولۍ!
- مهرباني وکړۍ/وکړۍ، دلته کېنۍ/کېنۍ!
- د ده کور په هره کوټه کې یوه ستره غالی/ غالی پرته ده.
- پر دې وړوکي سپک دومره ستره لاری/ لاری نه شي تللی.
- د هغه لور لکه چې ناروغه ده .ډېره نری/نری برېښي .

د - ڊي - ده - دي - ڊي

د :

د: ڊول يا ملكيت سربل (preposition) ڊي، چي ڊ انگريزي له of سره سمون خوري .

بيلگه:

ڊ احمد کور په هغه کوڅه کي ڊي.

زه ڊ هغه ورور يم.

ڊي :

يو اړيکنومخري (relative pronoun) ڊي، چي يوې کړنې ته اشاره کوي، چي ڊ دويم کس يوگري (ته) / you / لخوا ترسره شوې وي يا پخپله ڊ "ته" /you/ استازيتوب کوي. همدارنگه "ڊي" بنځينه ځاني نومخري ڊي، چي په تېرمهال کي کارول کيږي. سربېره پر ڊي "ڊي" ڊ نغوټي(اشاري) نومخري په توگه کارول کيږي .

بيلگي :

- ڊا ڊي ولې وکړ؟ (يانې تا ڊا کار ولې وکړ)
- ڊ ڊي سيمي خلک بنه نه ڊي (دلته ڊ اشاري نومخري)
- ڊي ماته وويل، چي راشه (ڊي يانې کوم بنځينه وگري)

ده:

ڊا په دوو بېلابېلو معناوو کارول کيږي:

لومړۍ: ڊ (ول) پارسي: ڊوڊن او انگريزي (be بنځينه بنه ده. لکه: کلالۍ ڊرنه ده . دويمه: په تېرمهال کي ڊ "هغه" (نرينه بنه) پر ځاي راځي. لکه: ده ماته وويل، چي راشه.

دی:

دا د "ده" په څېر په دوو بېلابېلو معناوو کارول کېږي:
 لومړۍ: د ول (پارسي بودن او انگرېزي be) نرينه بڼه ده. لکه: احمد تکره هلک دی.
 دويمه: په اوسمهال کې د "هغه" (نرينه بڼه) پر ځای راځي. لکه: دی دلته نه راځي.

دي:

د ول (پارسي بودن او انگرېزي be) نرينه او بنځينه بڼې ډېرگړی (جمع)
 لپاره:

- ۱ (ډېر هلکان راغلي دي)
- ۲ (ډېرې بنځې راغلې دي)
- ۳ (هغوی خوښ دي)

دې - دی - ده - دي تمرین: سمه بڼه په نښه کړئ!

- دوی راغلي دي/دی او ښه خوشاله دي/دی.
- گلالی خواشینی دي/ده .
- احمد ښه هلک دی/دې .له نورو سره جنگ نه کوي.
- دا خبره دي/دي څه لپاره وکړه؟
- په انځور کې محمود دی/دې او په خوا کې يې ورسره لونه ناستې دي/دی .
- دا خبره يې نه ده/دې کړې .
- اوس اوړی دی/دې، نو گرمي ډېره ده/دې.
- که دي/دي خوښه وي، نو هلته به لاړ شو.
- دا زما ملگري دي/دې .يو احمد نومېږي او بل اتل.
- په دي/دي اړه ستا څه ليد دی؟

په کومو حالتونو کې د نرينه او بنځينه نومونو بڼې او نومخري

(ضميرونه) لږ بدلېږي؟

لکه ی پري اوږي يا ه پري او يا هم ې/ي پري و .

"د" سريل (حروف پشين/preposition)

ياد سريل تول يا ملکيت څرگندوي او د نرينه يا بنځينه نومونو بڼه بدلوي، که هغه يوگړی (واحد) وي او که ډېرگړی (جمع).

بېلگې:

- د ژمي ساړه هر څوک نه شي زغملی . (دلته ژمی پر ژمي بدل شوی، داځکه چې "د" سريل يې مخته ولاړ دی)
- د دغې ونې پانې لاشنې شوې نه دي. (دلته ونه پر ونې بدل شوی، داځکه چې "د" سريل يې مخته ولاړ دی)
- د هغې بنايست بېساری دی . (دلته هغه، چې بنځينه نومخري دی، پر هغې بدل شوی، دا مخته يې "د" ولاړ دی)
- د ډېرو سپړيو په اند بنځې کم ارزښته دي. (دلته سپړي، چې د سپړی جمع ده، پر سپړيو بدل شوی، دا چې "د" سريل يې مخته ولاړ دی)
- نن د مورنيو ژبو نړيواله ورځ ده . (دلته مورنی ژبې پر مورنيو ژبو بدل شوی، دا چې "د" سريل يې مخته ولاړ دی)

يادونه : په ډېرگړي جمع (کې د بنځينه او نرينه نومونو بڼې دواړه پر " و" بدلېږي، لکه څنگه چې په وروستيو دوو جملو کې راغلي.

"ته" سريل (انگرېزي to) :

دا يو مفعولي سريل دی، چې لوری څرگندوي.

دا هم د "د" په څېر د نرينه يا بنځينه نومونو بڼه بدلوي، که هغه يوگړی (واحد) وي او که ډېرگړی (جمع).

بېلگې:

• دغې ونې ته اوبه ورکړه! (دلته ونه پر ونې بدللې شوې ده، دا ځکه چې "ته" سربل يې شاته ولاړ دی. که چېرې دغه جمله کې د ډېرو ونو خبره يادونه وکړو، نو بيا "ونې" پر ونو يانې په "و" پای ته رسېږي، څنگه چې مې د لومړي اکر په اخر کې وکړه).

• ننگيالي ته مې وويل، چې راشه. (دلته ننگيالي پر ننگيالي بدل شوی، دا ځکه چې "ته" سربل يې شاته ولاړ دی)

• هغې ته ورشه. (دلته هغه (بنځينه بڼه) پر هغې بدل شوی، او لامل يې دا دی، چې "ته" سربل يې شاته ولاړ دی)

تېرمهال:

په تېرمهال کې هم د نرينه او بنځينه نومونو بڼې او نومخړي بدلېږي.

بېلگې:

اوسمهال: زمري غرخنۍ خوري.

تېرمهال: زمري غرخنۍ وخوره (دلته زمري پر زمري بدل شوی)

اوسمهال: نجيبه کالي مينځي.

تېرمهال: نجيبې کالي ومينځل. (دلته نجيبه پر نجيبې بدل شوی)

اوسمهال: هغه (بنځينه چې وي) اوبه څښي.

تېرمهال: هغې اوبه وڅښلې. (دلته هغه پر هغې بدل شوی)

<< له نورو سربلونو سره هم د نومونو بڼې بدلېږي. لکه:
 تر، تر پورې، په.. کې، لپاره، ترشا، تر لاندې، تر منځ. خو ما د
 دوو ډېر کارېدونکو سربلونو، يانې "د" او "ته" شننه وکړه.

کړاو (تمرين): سمه بڼه په نښه کړئ!

- د دغه سپړي/سپړي په اړه دې څه نظر دی؟
- هغې/ هغه بنځې/بنځه ته ووايه، چې دلته راشي.
- زمري/ زمري يو لوی غرنی غویي ونيوه او ويې خوړ.
- هغه د خوشالي/ خوشالي پر مهال هم خوابدی ناست وي.
- په اوږي/ اوږي کې دلته دومره گرمي نه وي.
- د ژمي/ ژمي لپاره تاوده کالي وپېره.
- گرم ننگيال و، خوږه يې پر بريالي/ بريالی واچوله.
- دغې ځمکې/دغه ځمکه ته پر سم وخت اوبه ورکوي.
- توريالي/ توريالی نن په سيالی کې ماته وخوړه.
- زه تر يوه بجه/يوې بجه پورې بوخت يم.
- هغه له نجيبه/نجيبې سره ښار ته لاړه.
- په پسرلی/ پسرلي کې گلان راشنه کېږي.

"د" او "له" سربلونه :

ډېر خلک "د" د "له" پر ځای او "له" د "د" پر ځای کاروي. د ژبډوديز (گرامري) ليدلوري له پلوه دواړه په بېلابېلو معناوو او په مختلفو ځايونو کې کارول کېږي.

لومړی بايد دا ياد شي، چې سربل څه معنا لري. سربل هغه ويی يا کليمه ده، چې ډېری د نومونو مخ ته راځي او د لوري او ځای معلومات ورکوي: د، له... سره، لپاره، ترشا، مخ ته، پر، په... کې، له، باندې، تر منځ. ...

(د) د تول يا ملکيت سربل (preposition) دی، چې د انگرېزي له of سره سمون خوري.

بېلگه:

- د احمد کور په هغه کوڅه کې دی.
- د دې واټ نوم باچا خان دی.

د اړيکه هم بڼي:

- ننګيال د هغه ورور دی .
- د هغه مور ناروغه ده.

"له" په څو حالتونو کې راځي، خو په ټوليز ډول لوری يا پلو څرګندوي . سربېره پر دې ياد سربل د مهالي، ځايي او اړيکې/تړاوي کړول (قيد

adverb/ په توگه کارول کېږي. همدارنگه يو لامل او يوه استثنا هم څرگندولی شي .

د لوري څرگندونه :

- له ... څخه :هغه له کابل څخه راغی.
- له ... خوا :باد له دغې خوا راځي .

د ځانگړي ځای څرگندونه:

- د .. له سره :د غره له سره ټول ښار لیدل کېږي.
- د .. له پاسه :د بام له پاسه د باران د څاڅکو غبر اورېدل کېږي.

د ځانگړي مهال څرگندونه:

- له ... وروسته :له غرمې وروسته راشه.
- له ... راهیسې :له ۲۰۱۰ کال راهیسې زه په کابل کې ژوند کوم.

د اړیکې/تراو او اړوندتوب څرگندونه:

- له ... سره :زه له هغه سره ښار ته ځم.
- له ... سره سم :له ژمنې سره سم مې دغه کار تر سره کړ.
- له ... سره سره :له ډېرو خوږو سره سره دی ښوونځي ته لاړ.

د لامل/ کبل څرگندونه :

- دی د ناڅاپي پېښېدونکې ناروغۍ له لامله ومړ.
- د زده کوونکو د ځورد (شور) له کبله ښوونکی له ټولگي (کلاس) لاړ.
- ستا له لاسه ټول کارونه خراب شول.

د استشنا څرگندونه :

• له ...پرته : له دې پرته بله حللار نشته.

په ځينو ويناوو يا کړنو کي لکه :

• له څه لاس اخيستل

• له کاره وتل

• له ياده وتل

• له چا بد راتلل

تمرين : سمه بڼه په نښه کړئ!

۱ (زه پرون د امريکي نه راغلم.

۱ (زه پرون له امريکي څخه راغلم.

۲ (لوبغاړي توپ له دغې خوا راوشاړه.

۲ (لوبغاړي توپ د دغې خوا نه راوشاړه.

۳ (دا د دوی کور دی.

۳ (دا له دوی کور دی.

۴ (الوتکې د وارو له پاسه الوزي.

۴ (الوتکې د وارو د پاسه الوزي.

۵ (له يو کال راهيسي مې ته نه يې ليدلی.

۵ (د يو کال راهيسي مې ته نه يې ليدلی.

۶ (د غرمې نه وروسته درسره وينم.

۶ (له غرمې وروسته درسره وينم.

۷ (زه د خپلو ملگرو سره په چکر ځم.

۷ (زه له خپلو ملگرو سره په چکر ځم.

۸ (د دغه کتاب نه پرته، نور مې نه خوښېږي.

۸ (له دغه کتاب پرته، نور مې نه خوښېږي.

کړ اوږون (فعلی گردان/ conjugation)

په پښتو کې هر کړ (فعل) په لام "ل" پای ته رسېږي. نومخړی (ضمير).....پای:

- زه م لکه :زه ځم
- ته ې لکه :ته ځې
- هغه ي لکه :هغه ځي
- مور و لکه :مور ځو
- تاسو ئ لکه :تاسو ځئ
- هغوی ي لکه :هغوی ځي

يادونه :

هغه کړونه ، چې په "ول" پای ته رسېږي، لکه خوښول، کول او داسې نور، د هغوی اوږون " مور" نومخړي لپاره په دوو " و " راځي بېلگه :

- مور خوښوو
- مور کوو

کړ اوږون تمرین :

لاندېني کړونه خپلو نومخړو سره سم وپوئ:

کول:

زه:

ته:

هغه:

مور:

تاسو:

هغوی:

نیول:

زه:

ته:

هغه:

مور:

تاسو:

هغوی:

تلل :

زه:

ته:

هغه:

مور:

تاسو:

هغوی:

رسپدل:

زه:

ته:

هغه:

مور:

تاسو:

هغوی:

مینځل:

زه:

ته:

هغه:

مور:

تاسو:

هغوی:

لرل:

زه:

ته:

هغه:

مور:

تاسو:

هغوی:

د بېگانو کومه بڼه په لاندېنيو بېلگو کې سمه ده؟

گرانو لوستونکو، په دې درس کې تاسو ته يو تمرين برابر وو، چې د ټولو بېگانو سمه کارونه زده کړئ. لاندېني متنونه زما لخوا ژباړل شوي کيسې دي، چې ټولې بېگانې پکې کارول شوي دي. تاسو بايد هڅه وکړئ، چې په نښه سويو ويونو کې سمه بڼه په گوته کړئ. سم ځوابونه يې د کتاب په وروستيو پاڼو کې ترلاسه کولي شئ.

لومړۍ کيسه :

يو وخت يو هلک و، چې/چې شپون و او د ميرو رمه يې/يې بووله او څارله. يوه ورځ دغه هلک له ډېرو/ډيرو څارلو ستړي/ستړي شو او زړه يې/يې تنگ شو، نو يوه انده(مفکوره) يې/يې ذهن ته ورغله، چې/چې راځه، دا کليوال د يوې/يوې ټوکې په موخه په يو چل و غولوم. ده په لوړ غبر دا چينغې/چينغې وهلې " :اې خلکو مرسته وکړئ/وکړئ، لېوه راپسي/راپسي دی، لېوه راپسي/راپسي دی/دی".

کله چې/چې يې کليوالو غبر واورېد، نو په بیره يې هلک ته ورمندې کړې/کړې. کليوال چې ورورسېدل/ورورسېدل او له ده يې وپوښتل چې لېوه چرته/چيرته دی/دي.

دی/دې خټ خټ له خندا ورته شين شو او ورته وېي ويل، چې تاسو ټول وغولېدئ/وغولېدئ او ما هسي/هسي تېر/تير اېستلئ.

څو ورځې/ورځې وروسته دغه شپون هلک دغه چل بيا تکرار کړ او د مرستې/مرسته غوښتو نارې يې پيل کړې. کله چې کليوال په چټکۍ/چټکۍ

سره ورته راوړسېدل او ويې ليدل/لېدل، چې دغه هلک دوی/دوی بيا وغولول، نو ډېر/ډير ورته په ځاځ (غوسه) شول.

يو څه مېش (وخت) وروسته يو لېوه ددغه هلک رمې/رمي ته راگډ شو او دده پر مېرو بې برید/برېد وکړ. شپون هلک له ډاره د کلي/کلی پر لوري منډې وکړې او د مرستې چيغې يې ووهلې/ووهلي. دا ځل يې کليوالو داسې انگېرل، دغه هلک به ورسره بيا د تېرو/تيرو دوو ځلو په څېر يو چل کوي/کوی، نو ورنغلل. کله چې هلک کلي/کلی ته راوړسېد او کليوال يې سم خبر کړل، نو د رمې ژغورلو لپاره يې په گډه ورمندې کړې . هغوی/هغوی چې ورسېدل، نو مېرې/مېرې/مېرې پرې/پرې پرې وې .

پند :يو څوک چې ډېر ځله دروغ ووايي/ووايي ، نو رښتيا خبره يې هم دروغ گڼل کيږي/کيږي .

سرچينه :اسلامي موقعو شبکه - د پند کيسې

دويمه کيسه:

يوه ورځ يو ځوان سپړی/سپړي د ښار په منځ کې/کې ولاړ و او خلکو ته يې ويل، چې/چې دى په دغه سيمه کې/کې تر ټولو ښکلې/ښکلې زړه لري/لری . ډېر خلک ورته راتول شول او د دغه سپړي/سپړی زړه يې ستاينه، ځکه چې بشپړ و . نه پکې/پکې ټکي ول او نه پکې/پکې کومې تېروتنې/تېروتنې برېښېدې . دوی/دوی ټولو دده اند تاييد کړ او دا يې ومنله، چې دومره ښکلې/ښکلې زړه يې تر اوسه چېرته/چيرته نه و ليدلی . نوموړي/نوموړی ځوان په دې/دې شېبه/شيبه ډېر/ډير وياړ وښود او ځان يې لا ښايه .

په ناڅاپي ډول په دېلارغه(لحظه) يو زوړ سپړی په دې خلکو کې/کې راښکاره شو او دې ځوان سپړي/سپړی ته يې وويل " :ستاسو د زړه ښايست دومره نه

دی/دی لکه زما د زړه چې/چې څومره دی/دی "نوموړي/نوموړی ځوان او هغو نورو خلکو ددغه بوډا سړي زړه ته ځیر شول.

هغه (د زوړ سړي زړه) سخت گړبېده، خو له داغونو ډک و، دا چې ځینې/ځینې وړې/وړې برخې/برخې لیرې شوې وې/وي او ځینې/ځینې نورې زړې/زړې تشې په نورو نوکې یو پوښول شوې/شوي وې/وي. خو هغوی/هغوی سره سمون نه خوړ او ځینې/ځینې گوتونه (کونجونه) یې شلېدلې/شلېدلې ول. همداراز یې زړه ځینې/ځینې دچې (وړې کنډې) درلودې .

خلکو په ځیر ځیر ورته وکتل او له ځانونو سره یې دا اندل (فکر کاوه)، چې دغه بوډا څنگه داسې انگېرلی شي، چې دده زړه د هغه ځوان سړي تر زړه ډېر ښکلې دی.

دغه ځوان سړي په دې/دي شېبه دغه بوډا سړي پورې/پوری وخنډل او ورته ویې ویل: چې ټوکه خو به نه کوې/کوي، تاسو څنگه خپل زړه زما له زړه سره پرتله کوې/کوی. ستاسو خو گډوډ او له داغونو ډک دی/دې او زما هغه کامل دی/دې.

زوړ سړي ځواب ورکړ: هو ستاسو زړه روغ او بشپړ ښکاري، خو هېڅکله/هیڅکله به خپل زړه ستا پر زړه ورنکړم. زما د زړه هر داغ د یوه انسان لپاره دی، چاته چې ما مینه/مېنه ورکړې. زه مې/مي له زړه یوه ټوټه راغوځوم او دوی/دوی ته یې ورکوم او کله نا کله دوی/دوی هم ماته د خپلو زړونو ټوټې/ټوټې راکوي، چې زما د زړه دا تشې ډکې/ډکې کړي. خو دا چې سم نه ورسره جوړېږي/جوړېږي، نو ځینې/ځینې څنډې یې ځیگې/ځیگې وي. زه هغه بیا هم اړزم، ځکه چې ماته هغه مینه رایادوي، چې مور به له یو بل سره وېشله/ویشله. کله نا کله مې ځینو ته د زړه ټوټې ورکولې، بې له دې/دي چې

دوی یې هم راکړي، نو همدا لامل دی، چې زړه مې/مې لږې/لږي کندی او دچې هم لري. مینه ورکول کله نا کله ځان په خطر کې د اچولو معنا هم وي .

که څه هم دغه پرهاړونه لا تازه دي/دی او خوږپږي/خوږیږي، بیا هم ماته خپله مینه/مېنه رایادوي، چې هغو وگړو سره مې/مې لږله. زه هیله/هېله لرم، چې یوه ورځ به دوی/دوئ بېرته راشي/راشی او زما د زړه ټولې تشې ډکې کړي. زاړه ورپسې/ورپسې زیاته کړه: ښه نو اوس پوه شوې/شوی، چې اړه (اصلي) ښکلا د یو زړه څه ته وايي/وايي؟

هغه ځوان سپری غلی ولاړ و او پر مخ یې اوبښکې رابېږدې/رابېږدي. هغه دې بودا ته ورنژدې شو او له زړه یې یوه ټوټه راوشکوله او دې بودا سپري ته یې ورکړه، چې لږ تر لږه یې یوه تشه ورډکه کړي .

کله یو واو او کله دوه واوونه ؟

هغه کړونه ، چې " ول " پای ته رسېږي، لکه کول ، خوښول ، نیول او داسې نور، له هغوی راوتلي کړند (فاعل) نومونه په دوو" و " لیکلی کېږي لکه: کوونکی ، خوښوونکی ، نیوونکی

هغه کړونه، چې یوازې په " ل " پای ته رسېږي (ویل، شنل، لوستل) له دوی راوتلي کړند نومونه په یو" و "لیکل کېږي لکه : ویونکی ، شنونکی ، لوستونکی

تمرین :

- سمه بنه پکي په نښه کړئ!
۱ (کوونکي/ کونکي)
۲ (ښوونکي/ ښونکي)
۳ (نيوونکي / نيونکي)
۳ (شنوونکي/ شنونکي)
۴ (څپروونکي/ څپرونکي)
۵ (لپروونکي / لپرونکي)
۶ (هپروونکي / هپرونکي)
۷ (منوونکي/ منوونکي)
۸ (پپروودونکي/ پپروودونکي)
۹ (پلووونکي/ پلووونکي)
۱۰ (اخيستونکي/ اخيستونکي)
لاندېني کړونه نومونو ته واړوئ :
لکه څرگندول - کړ ← څرگندوونکي
کړ نوم
..... خوښول
..... لرل
..... زده کول
..... وژل
..... ليدل

لنډ توپيرونه

نارينه او نرينه توپير :

نارينه .. نوم دی، چې سپري ته ويل کېږي
نرينه ستاينوم دی او د سپري اړوند معنا ورکوي
بېلگې :
يو څو نارينه راوغواړه.
دا کار د ناريناوو نه دی.

دا نرينه جامې نه دي، بلکې بنځينه (دلته نرينه يو ستاينوم دی، چې جامو ته
نغوته (اشاره) کوي
احمد يو نرينه نوم دی (دلته نرينه احمد ته نغوته کوي)

زدکړه او زده کړه توپير:

زدکړه: دا د نوم په توگه کارول کېږي او د تعليم معنا ورکوي
زده کړه: دا د زده کولو، چې کړ (فعل) دی، امري بڼه ده او هم يو تن ته د امر
کولو مانا لري.

بېلگې

په مورنۍ ژبه زدکړه کول د هر انسان حق دی. (دلته د تعليم معنا ورکوي)
که نورو هېوادونو ته تلل غواړې، نو انگرېزي ژبه زده کړه. (دلته د کړ په توگه)

ځان ته او ځانته توپير :

ځان ته /ځانته: که (ته) وستړل و، نو بېل دی لکه :زه ځان ته وايم /ځان ته
مې جامې جوړې کړې /هر څوک ځان ته رمبې وهی /ته ځان ته کمپاين کوي

خو هله وړپسې د وروستاړي غوندي نښلي، چې په گډه قيد جوړ کړي او د يواځې (تنها، گونښی) مانا ولری، لکه:

احمد په کور کې ځانته دی / ولسمشر د درغلی ضد مبارزه کې ځانته دی / زه ځانته (يواځې) راغلم/ هيڅوک يو هېواد ځانته نه شی ابادولای/ ما دا کنده ځانته ډکه کړه.

ما دا کوټه ځان ته (د ځان لپاره) جوړه کړه.
 ما دا کوټه ځانته (په يواځې ځان) جوړه کړه

يوازي - يواځې:

يوازي: فقط/ صرف only

يواځې: تنها/ گونښی alone

کليزه - کاليزه :

کليزه: جتري calendar

کاليزه: سالروز anniversary

پيل - پېل:

پيل: شروع start

پېل: دقيقه minute

ښايي - ښايي:

ښايي: د ښوولو اوږون دی په اوسمهال کې - د درېيم کس لپاره (هغه ښايي)
 ښايي: يو کړول (قيد) دی، چې د “کېدای شي” يا گوندي معنا ورکوي (ښايي زه دا کار وکړم)

اوس - وس :

اوس : همدا مهال /now

وس : توان / ability

زه - ڄه :

زه : لومڙي تن واحد /i -me

ڄه : د “تلل” امري بنهده يوه کس ته (ڄه ، هلته لږ شه)

پرخه - پڙبنه :

پرخه = شبنم

پڙبنه = خورا لويه ډبره

پنبه - پخه :

پنبه : د بدن هغه لاندېنۍ برخه چې ورون پڙي ولاړ وي او پنبه گوتې لري.

پخه : د پوخ بنځينه بڼه

ورونه - ورونه :

ورونه : د وږ ډبرگڙي (جمع) دروازې

ورونه : د ورون ډبرگڙي

(په) او (پر) توپير :

دا دواړه سرېلونه (prepositions -) حرف پېشين (دي، چېپه بېلو ځايونو کې له بېلو ماناوو سره کارول کېږي.

پر:

لومړۍ حالت :

د انګليسي on او د پارسي " بالای " سره سمون خوري.

- زما کتاب پر مېز (باندې) پروت دی.
- هغه خپل شخولی (بکس) د تونۍ پر سر اېښی دی.

دویم حالت :

د نېټو څرګندولو لپاره راځي.

- هغه د کب میاشتي پر ۱۸ مه زیرېدلی دی

درېیم حالت :

لاملونو څرګندولو لپاره راځي.

- احمد يې پر څه ووايه؟

څلورم حالت:

تېرو يا اړوندتوب څرګندوي.

- زه د پښتو پر پنځه يې گانو يوه ليکنه کوم.

"پر" په ځينو لنډو ويناگيو کې راځي لکه:

د ..پر بنسټ، ورځ پر ورځ، گام پر گام، پر چا وياړل...

په:

لومړۍ حالت :ځای څرګندوي

- زه په کور کې يم .
- ننګيال په ښار کې اوسېږي.

- دويم حالت: مهال يا وخت څرگندوي.
- زه په ۲۰۰۲ کال کې کابل ته راغلم .
 - په تېره مياشت کې هغه کور ته لاړ.

"په" په ځينو لنډو ويناوو کې راځي لکه :
په دې اړه، په دې ډول...

پر & په تمرين :

- ۱ (د بام په/پر سر يې کاشمالي کرلي دي .
- ۲ (هغه په/پر دې اړه له چا سره نه غږېږي.
- ۳ (په/پر دې موضوع ستا اند څه دی؟
- ۴ (په/پر راتلونکې اوونۍ کې راشه.
- ۵ (د دروانې مياشت په/پر ۲۶ يمه به درشم.
- ۶ (تاسو په/پر څه له ما خوابدي ياست؟
- ۷ (خپل شخولۍ (بکس) دې په/پر ځمکه باندې مه پرېږده.
- ۸ (زه د لغمان په/پر لوري ځمه.

د په کې / پکې توپير :

په ..کې:

"په کې" يو سربل (preposition) دی، چې يو ځای څرگندوي، چې د "چېرته" پوښتنې ځواب وايي. دغه ويی د انگرېزي له in او د دري له "در" سره سمون خوري.

بېلگه :

- زه په کور کې يم.
- احمد په ښوونځي کې دی .
- ننګيال په ښار کې ژوند کوي.

پکې :

پکې يو کړول (قيد) دی، چې درې بېلابېلو حالتونو کې راځي :
۱: يو ځای څرگندوي او له يو ځای سره د اړيکې په توگه کارول کېږي. دغه ويی د انگرېزي له inside سره سمون خوري .

بېلگې:

- ماته هغه کلی خوند راکوي، ځکه چې جانان پکې اوسېږي
- هغه کوټه، چې زه پکې ناست وم، ډېره لويه وه.

۲ : پکې "يوې کړنې ته د نغوټې) اشارې (کړول په توگه کارول کېږي.

بېلگې:

- احمد په انگرېزي کې تکړه دی، خو ورور يې پکې ستونزې لري
- هغه څه، چې زه پکې کمزوری يم، سوکوهنه ده.

۳ : پکې "کله نا کله د * په اړه *مانا ورکوي.

بېلگې:

- زما خو دغه خبره خوښه شوه .تاسو پکې څه وایاست .

يادونه :

سربلونه په دوو ډولو وي :
يو خپلواکي وي لکه په، پر، له . . .
بل ناخپلواک وي، چې يواځې نه کارول کېږي لکه څخه، سره، کې...

په خپله / پخپله توپير:

په خپله يو نومخړی دی، چې څښتنوالی/تول څرگندوي او د څيز/شي ښځينه
بڼې لپاره راځي لکه :په خپله خاوره سوله غواړم؛ احمد په خپله کوټه کې
ناست دی؛

پخپله هم يو نومخړی دی، چې د يوکړند(فاعل)په توگه کارول کېږي .دغه
ويی د انگرېزي له oneself سره سمون خوري.
بېلگې: زه دغه کار پخپله کوم؛ احمد پخپله دلته راغی.

تمرين :

- په خپله/پخپله مورنۍ ژبه کې زدکړه کول د هر وگړي حق او رښته ده.
- له ما ځکه غوښتنه وکړه، دا چې په خپله/پخپله يې نه غوښتل.
- هغه په خپله/ پخپله کورنۍ کې له خپلې مور او خور سره ډېره مينه کوي.
- په خپله/پخپله خوله دې وويل، بل چا نه.
- په خپله/پخپله يې دغه کار هم کولی شو، خو د لتوالي له کبله يې پر خپل ورور وکړ.
- دغه ستونزه يوازې ته په خپله/پخپله حلولی شي .
- که په خپله/پخپله خوښه دلته راشي، نو غوره به وي.
- څوک چې په خپله/ پخپله ژبه نه شي غږېدای، نو داسې دی لکه يو بې اروا بدن.
- لومړی يې څه نه ويل، خو بيا يې پخپله/په خپله اقرار وکړ، چې دا کار ده کړی دی.
- هغه ماته وويل، چې زه درېسې درځم، خو زه پخپله/په خپله ورغلم.

د په خوا / پخوا توپير:

- په خوا يو ځايي کړؤل دی، چې يو لوری يا ځای څرگندوي.
 - زه د خپل ملگري په خوا کې ناست يم.
 - که په دې خوا راغلې، نو ښه به وي.
- پخوا يو مهاليز کړؤل دی، چې تېر شوی وخت څرگندوي او د انگرېزي له in the back days او د پارسي له " قبل " سره سمون خوري.
- پخوا به خلکو دغه کار نه کاوه.
 - د پخوا په څېر ښه کار نه کوي .

په خوا او پخوا تمرين :

- دا خبره يې ماته پخوا/په خوا کړې وه.
- زه د خپل ملگري په خوا/پخوا کې کېناستم.
- پخوا/په خوا به خلکو داسې کول، خو اوس يې دغه کار پرېښی دی.
- هغه تل د خپلې مينې په خوا/ پخوا کې اوسېدل غواړي.
- که په خوا/پخوا دې دې ويلي وای، نو وژلی به يې وای .
- دا ښار ډېر بدل شوی دی . د په خوا/پخوا په څېر نه دی پاتې شوی.
- که زموږ په خوا/پخوا راغلې، نو د يو سلام لپاره راشه.
- په خوانی/پخوانی کيسې پرېږده - نوې خبرې وکړه!

د له خوا / لخوا توپير:

د ډېرو په اند به دواړه کوم مانيز توپير و نه لري، خو ليکدوديز توپير د ژبډوديز/گرامري ليدلوري له پلوه دواړې بېلې ماناوې لري.

له خوا: «له» سربل د خوا (طرف/لوري) بدرگه کوي. ياد سربل لوری څرگندوي، نو له دې جوتپيري، چې «له خوا» د لاندينيو وييکو(کليمو) هممانيزونه دي: له طرفه/ له پلوه/ له لوري

بېلگې:

- گڼې پروژې د نوي وزير له خوا لگيا دي تر سره کيږي.
- دا کار دهغه له خوا تر سره خوا شو.

لخوا: دا يو سربل دی، چې په مجهوله بڼه (passive case) کې راځي او د يوې ترسره شوې کړنې کړند (فاعل) څرگندوي، چې په انگرېزي کې ورته by وايي.

بېلگې:

- گڼ شمېر گټورې پروژې د نوي وزير لخوا لگيا دي تر سره کيږي.
- دا کار د هغه لخوا وشو

تمرين:

۱. که زما له خوا/لخوا مرستې ته اړتيا وي، نو چمتو يم.
۲. زما له خوا/لخوا دې تاسې ټولو ته مبارک وي
۳. دا زما له خوا/لخوا يوه تېروتنه شوې ده.
۴. دا پرېکړه د ولسمشر له خوا/لخوا شوې ده.

۵. په ښوونځي کې د مدير له خوا/لخوا د موبایل بنديځ يوه انډپونښتنه تر سره شوه.
۶. باد له دغې خوا/دغې لخوا راغی.
۷. له يوې خوا/يوې لخوا ډېرې گټې لري.
۸. دا زما له خوا/لخوا تاته ډالی.

د چپرې / چپرته توپير:

چپرې يو لوری/ خوا/اړخ څرگندوي .
 کړونه (فعلونه) لکه تلل، روانېدل، منډه وهل، الوتل ... لوری
 څرگندوي، نو له " چپرې " سره بايد وکارول شي.
 بېلگې:

- احمد چپرې ځي؟ (ځي د تلل کړ اوړون دی)
- زه چپرې روان يم .

چپرته يو ځانگړی ځای څرگندوي، چې پکې يو څه شتون لري.
 کړونه لکه ول (دی، يم، ده...) ، اېښودل، ځملاستل، اوسېدل ... يو
 ځای څرگندوي، نو له " چپرته " سره بايد وکارول شي.

بېلگې :

- اتل چپرته دی؟
- کتاب دې چپرته اېښی دی؟
- هغه چپرته ملاست دی؟
- تاسو چپرته اوسېرئ؟

تمرین :

- بلاله ته اوس چپرته/چپرې اوسپرې؟
- ته چپرته/چپرې تللی وې، زه درپسې گرځېدم.
- چپرې/چپرته روان یې؟ که ښار ته ځې، نو زه هم درسره ځم.
- هر چپرته/ چپرې چې وې، خوشاله اوسې.
- زه چې هر چپرته/چپرې تلل وغواړم، نو ځم.
- زویه وگوره، چې ستا پندوسکی چپرته/ چپرې پروت دی. څوک به یې درنه پټ کړي.
- زه په کټ کې ځملم او ته چپرته/چپرې ځملمې، په کټ کې یا پر ځمکه.
- هغه چپرې/چپرته لار؟ ماته یې هېڅ ونه ویل.
- تاسو چپرته/چپرې پاتې کېږئ؟
- خدای خبر، چې هغه به چپرته/چپرې پټ وي. هېڅ یې نه شم پیدا کولی.

د هم داسې / همداسې توپير:

همداسې:

يو کړوليز عبارت دى چې د يو اکري يا کړنې د څرنگوالي په پار کارول کېږي .
کېدای شي په هر جمله کې يوه ځانکړې مانا رامنځ ته کړي.

- ته همداسې ښه يې.
- دا همداسې سم دى.
- هغه همداسې لگيا و کار يې کاوه.
- هو، همداسې ده.

The way it is/was له دغو غونډلو دې پايلې ته رسېږو چې د همداسې

ژباړه ده.

You are good the way you are.

It is correct/right the way it is.

He was working the way he was.

Yes, it's so/indeed!

هم داسې:

يو کړول/ کړوليز عبارت دى چې د همغږۍ په پار کارول کېږي.

- ما ته هم داسې ښکاري چې هغه ښه سپرى دى.
 - ته هم داسې نااشنا خبرې کوې سپرى پرې نه پوهيږي.
- له دغو غونډلو دې پايلې ته رسېږو چې د هم داسې ژباړه as well/too ده .

هم داسې او همداسې تمرين:

- ماته يې هم داسې/ همداسې يوه خبره وکړه.
- هغه ته يې هم داسې/همداسې يو کارت ورکړ .
- همداسې/ هم داسې نه ده .تاته چا ناسم معلومات درکړي دي.
- ما لومړى هم داسې/ همداسې فکر کاوه.

- ما چې کله خپل اند ورسره گډ کړ، نو ده وويل، چې بلکل همداسې /هم داسې ده .
- دا ته هم داسې/ همداسې غږېږي، شرمېږي نه؟
- همداسې/ هم داسې تبا ښه دی، چې مور ته غور نه نيسي.

که نه) او (کنه) توپير :

که نه :

يو وييز (لغوي) جوړښت دی، چې له **که** اړيکتوری (حروف روابط /conjunction) او **نه** کړول جوړ دی .
 ياد جوړښت د هغو پوښتنو په پای کې راځي، چې ځوابونه يې څرگند (هو/نه) وي .

دا د انگرېزي له whether ... or not سره سمون خوري.

- ته زما خبره منې او که نه؟
- هغه کار دې وکړ او که نه؟
- هغه راغلی و او که نه؟

کنه :

دغه د تاکيد يا ټينگار ويی دی، چې پې لاندېنيو اکرونو (حالتونو) کې کارول کېږي:

۱ : د همغږۍ او تاييدولو لپاره لکه:

- هو کنه !ته رښتيا وايې

۲ : د يوې وينا موخه او مفهوم غښتلی او پياوړی (قوي) کوي:

- همدا خو غم دی کنه!

- ما خو درته ويلې ول کنه !

٣ : د مقابل لوري موافقې او د ځان ډاډمنولو (مطمئنولو) په پار کارول کيږي لکه:

- همداسې ده، کنه؟
- ورځو به، کنه؟
- دا گرانه ده، کنه؟

٤ : پوښتنو او مثبت غونډلو کې:

- ته به ما ته ووايې چې ويې کړم، کنه.

ستاينومونه په ی/ای/ی :

هغه ستاينومونه، چې " يوازې " په نرمه ی پای ته رسېږي، د هغوی ښځينه بڼه * ډېرې * په اوږده ی پای مومي، خو ځينې بيا په لکۍ واله ی ليکل کيږي .

لومړۍ ډله:

نرينه بڼه ښځينه بڼه :

ښکلۍ ښکلې

وړوکۍ وړوکې

خواشيني خواشينيې

تيرۍ تيرې

وړۍ وړې

د هغو نرينه ستاينومونو (چې په ی باندې وي) ښځينه بڼه، چې له کړونو(فعلونو) څخه منځ ته راغلي وي، يوازې په ی راځي:

نرينه - ښځينه

منلی - منلې

کړېدلی - کړېدلې

ځورېدلی - ځورېدلې

زړه وړونکی - زړه وړونکې

سوځېدونکی - سوځېدونکې

چاودېدونکی - چاودېدونکې

دویمه ډله :

نړینه - نښځینه

نری - نرۍ

کوچنی - کوچنۍ

گلالی - گلالۍ

ژوندۍ - ژوندۍ

لومړۍ - لومړۍ

ننۍ - نننۍ

د هغو ستاینومونو نښځینه بڼه، چې له سربلونو څخه، لکه لاندې، باندې، پورته، بهر، برنۍ ... منځته راغلي وي، یوازې په ی پای مومي . پورته ځینې بېلگې راغلي هم دي .

نړینه - نښځینه

یوازېنۍ - یوازېنۍ

باندېنۍ - باندېنۍ

لاندېنۍ - لاندېنۍ

بهرنۍ - بهرنۍ

منځنۍ - منځنۍ

پورتنۍ - پورتنۍ

برنی - برنی

هغه ستاینومونه، چې په *یالی* وروستاړي پای ته رسېږي، د هغوی
بښځینه بڼه په بښځینه ی پای ته رسېږي .

نرینه بڼه بښځینه بڼه

بریالی بریالی

توریالی توریالی

ننگیالی ننگیالی

پتیالی پتیالی = لوی عزت لرونکی

پاتیالی پاتیالی = ناکام

بڼیالی بڼیالی = ډولي

پامیالی پامیالی = متوجه

د پښتنو ټبرونه :

هغه نومونه چې په نرمه ی (نرینه بڼه) پای ته رسېږي، د هغوی
بښځینه بڼه په لکۍ واله ی پای مومي:

نرینه بڼه بښځینه بڼه

احمدزی احمدزی

اړېدی اړېدی

یوسفزی یوسفزی

همدارنگه نور نومونه، چې په زی راځي .

کله په- یخ او کله په- یز:

نومونه لکه لنډیخ، بندیخ، وړاندیخ، ختیخ او لوېدیخ په ځ لیکل کېږي او
ډېری خلک یې په ز لیکي، څه چې ناسمه ده.

په یز یا ییز یوازې هغه ستاینومونه (صفتونو) لیکل کېږي، چې له نومونو
رغېدلي وي لکه ټولنیز (ټولنه + یز)، سولیز (سوله + ییز)....

دلته بیا کله یز او کله ییز کاروو؟

نوم چې په خپلواک غږ (واول) ه پای ته رسېدلی وي، نو ستاینوم یې بیا ییز
لیکل کېږي سولیز، سیمیز

[دا چې ټولنیز ولې په یز لیکو او نه په ییز، سره له دې چې په خپلواک غږ
رسېږي، دا یوه استثنا ده]

که نوم په بېواک غږ (کانسپنټ) پای ته رسېدلی وي، نو بیا یې ستاینوم په
یز راځي لکه اړخیز، دودیز، غږیز. ...

په دې برخه کې دوه ځانگړي توپيرونه :

ختیخ نوم (east)

ختيز ستاينوم (eastern)

لوڊيخ نوم (west)

لوڊيز ستاينوم (western)

ببلگي:

- ١) ددې هڀواد په ختيخ کي گرمي ده او په لوڊيخ کي يي سارہ دی.
 - ٢) ددې هڀواد ختيزو سيمو کي گرمي ده او په لوڊيزو سيمو کي سارہ دی.
- ستاينوم سره تل نوم وي، چي د هغه حالت او خرنگوالی ټاکي. (سيمي پورتنی ببلگه کي نوم دی، چي ستاينوم "ختيز" يي ټاکي)

خ:

خنځه

خه

خوکي

خو

خومره

خپړل

خانځه

پاخپړل

هخه

هبيخ/ هيخکله

اخکزي

خوکي

خنبيل (drink)

څښاک

څېره

څیز

څار/ څارل

څادر

څخه

څاڅکی

څاڅېدل

څښتن

سپېڅلی

څوب = شوق

څړیکه

نڅا = گپا

خ:

خان

خه = لاپر شه

خای

خواب

خکه

خمکه

بنخه

منخ/ تر منخ

خم/ خې/ خي/ خو/ goes/go

خانگړی

انخور

خواک (قوت)

ورخ

خینې

خړوبی (waterfall)

خولی

خار (قربان)

خلاند

بنخه

اخخ

پنخول (تخلیقول)

لمونخ

لما نخل

مینخل

ز:

زما

زه

زپه

زلمی

زده کول

ستونزه

همزولی

یوازې (د فقط / صرف په مانا)

زوی

زامن

زوم

زاري

زانگو

زنگ

زنگون

ښی:

ښایسته

ښه

ښکلی

ښودل

ښتو

ښوښته

ښکته (کوز)

ښښه

ښتیا

خوښ / خوښول

ښخول (burry)

ښښه (foot)

ښاد

ڊ:

ڊيره

ڊومنځ (comb)

ڊولي

ڊبر

ڊوره

ڊبري

ڊوري

اڊوره (shoulder)

هوره (garlic)

خور

ڪور/ڪيره

لپورل

تيره

پريره (د پرڀنودلو په مانا)

مور

زمور

غبر

غور

مورڪ

ڪيري/ جوڙيري/ هڀيري نومونه چي په - ڀري پاي ته رسيڀري:

ڪيري، خونڀيري، رسيڀري، مڀيري.

ژ:

ژر (soon)

ژبه

ژپا

خپږي / خپږم (climb)

ژوند / ژوندون

ژور

ژپړ

ژاوله (gum)

ژوبل (heavy wounded)

ژمنه - وعده

ژي - د اوبو ژي

ژي - خنډه

ژبي - زلمي

ژرنده

ن :

منه

بانه

پانه

رنا/رون

گن

کون

شکون

بن (باغ)

بنه (شکل / form)

بنېگنه

سپن (يو ډول غبر)

سم ځوابونه ، کړاوونه :

- نرمة ی او که اوږده ی:
- ۱ (ننگيال يو ډاکټر دی او د دۀ ښځه يوه" ښوونکې " ده .
 - ۲ (نن له زمور کره" پاتې " شه.
 - ۳ (اباسنه،" ژوندی اوسې."
 - ۴ (ته ولې دلته" راغلې "؟
 - ۵ (اجمل دلته نه" دی راغلی."
 - ۶" (ښاغلی "ځلاند په ښوونځي کې يو" ښوونکی " دی .
 - ۷ (نجيب يو" غښتلی سړی "دی.
 - ۸ (هغه ډېرې" خبرې کړې "دي.
 - ۹ (اوږده ی هغه يا ده، چې" لاندې باندې "ټکي لري.
 - ۱۰ (هغه مور ته غور نه و" نيولی."
 - ۱۱" (پسرلی "هغه څپرکی" دی"، چې گلان" پکې "راښه کېږي .
 - ۱۲ (زرين په روژه کې ډېر" تړی "کېږي او خور يې ډېره" وږې "کېږي.

نرمة ی او که لکۍ واله (ښځينه)ی:

- ۱" (ښوونځی " د رڼا کور دی.
- ۲ (هغه" لومړی " خبره بيا تکرار کړه) !خبره ښځينه نوم دی
- ۳ (تا د لوړو زده کړو لپاره کوم" پوهنځی " غوره" کړی "دی.
- ۴ (راځئ، چې" ډوډی " وخورو!)
- ۵ (هغه ډېر" خواشینی " شو.)
- ۶ (هغه ډېر خوابدی شو، چې کله يې د" خواشینی "خبر ترلاسه کړ.)
- ۷(گلالی "ښکلې" نجلی" ده.)
- ۸ (دا يوه سپينه" زمړی "ده) .يوه او ده ښځينه نومونو ته اشاره کوي)
- ۹! (پسرلی " هغه څپرکی دی، چې گلان پکې راښه کېږي.

- ۱۰ (ماته لږه" پسرلنۍ "مېوه راوړه (. مېوه ښځينه نوم دی)
- ۱۱ (پورتنی "کتاب او" پورتنی "کتابچه راکړه .
- (کتاب نرينه او کتابچه ښځينه نوم دی)

اورده ي او که لکۍ واله ي:

- ۱ (نغمه ډېره" خواشيني" له ښوونځي راغله.
- ۲ (د" خواشيني" پر مهال د قرآن تلاوت کول زړه ته سکون ورکوي.
- ۳ (هغه" وروستی" خبره بيا تکرار کړه .
- ۴ (هغه ماته" درې" منې راکړې .
- ۵ (بريالی" ښځې تل د خپلو بچو په روزنه کې پراخه ونډه اخلي.
- ۶ (په" پورتنی" جمله کې يوه تېروتنه ده .هغه بايد سمه" کړې."
- ۷ (ملالی" دلته" راغلې" ده.
- ۸ (د هغې" جينۍ" سترگې ډېرې" غلچکۍ" دي.
- ۹ (راځئ، چې" ډوډۍ" وخورو!
- ۱۰ (په عراق کې داعش ډلې يوه ښځينه" جنگيالی" نيول شوې .

لکۍ واله ي او که همزواله ي:

- ۱ (راشۍ"، چې" مړۍ" وخورو.
- ۲ (تاسو دلته څه" کوئ" ؟
- ۳ (په" نړۍ" کې ډول ډول پښتونه) نژادونه (ژوند کوي.
- ۴ (زما په" بې خبرۍ" کې يې دغه کار وکړ.
- ۵ (دا ليکنه بايد تاسو ټول" ولولئ!"
- ۶ (مهرباني" وکړئ"، دلته" کېنئ!"
- ۷ (د ده د کور په هره کوټه کې يوه ستره" غالی" پرته ده.
- ۸ (پر دې وړوکي سړک دومره ستره" لارۍ" نه شي تللی.
- ۹ (د هغه لور لکه چې ناروغه ده .ډېره" نړۍ" برېښي.

۱۰ (د هغې کشره خور کله هم په ازموينو کې نه " پاتيا لى " کېږي .

لومړۍ کيسه :

يو وخت يو هلک و، " چې " شپون و او د مېرو رمه " يې " بوله او څارله .يوه ورځ دغه هلک له " ډېرو " څارلو " ستړى " شو او زړه " يې " تنگ شو، نو يوه انده) مفکوره " (يې " ذهن ته ورغله، " چې " راځه، دا کليوال " د " يوې " ټوکې په موخه په يو چل و غولوم .ده په لوړ غبر " دا " چينغې " وهلې " :اې خلکو مرسته " وکړئ" ، لېوه " راپسې " دى، لېوه " راپسې " " دى . " کله " چې " يې کليوالو غبر واورېد، نو په بېره يې هلک ته ورمندې " کړې . " کليوال چې " ورورسېدل " او له ده يې وپوښتل، چې لېوه " چېرته " " دى . " " دى " خټ خټ له خدا ورته شين شو او ورته ويې ويل، چې تاسو ټول " وغولېدئ " او ما " هسې " تېر " اېستلئ .

څو " ورځې " وروسته دغه شپون هلک دغه چل بيا تکرار کړ او د " مرستې " غوښتو نارې يې پيل کړې .کله چې کليوال په " چټکۍ " سره ورته راوړسېدل او ويې " ليدل " ، چې دغه هلک " دوى " بيا وغولول، نو " ډېر " ورته په ځاځ (غوسه) شول.

يو څه مېش (وخت) وروسته يو لېوه ددغه هلک " رمې " ته راگډ شو او دده پر مېرو بې " برید " وکړ .شپون هلک له ډاره د " کلي " پر لوري مندې وکړې او د مرستې چينغې يې " ووهلې . " دا ځل يې کليوالو داسې انکېرل، دغه هلک به ورسره بيا د " تېرو " دوو ځلو په څېر يو چل کوي/کوى، نو ورنغلل .کله چې هلک " کلي " ته راوړسېد او کليوال يې سم خبر کړل، نو د رمې ژغورلو لپاره يې په گډه ورمندې کړې . 'هغوى " چې ورورسېدل، نو مېرې " ټولې مړې " " پرتې " وې .

پند :يو څوک چې ډېر ځله دروغ" ووايي"، نو رښتيا خبره يې هم دروغ گڼل
"کېږي".

دويمه کيسه:

يوه ورځ يو ځوان" سړی "د ښار په منځ" کې "ولاړ و او خلکو ته يې ويل،
" چې "دی په دغه سيمه" کې "تر ټولو" ښکلی "زړه" لري ". ډېر خلک ورته
راتول شول او د دغه" سړي "زړه يې ستايله، ځکه چې بشپړ و .نه" پکې "
ټکي ول او نه" پکې "کومې" تېروتنې "برېښېدې". دوی "ټولو دده اند تاييد
کړ او دا يې ومنله، چې دومره" ښکلی "زړه يې تر اوسه" چېرته "نه و ليدلی .
"نوموړي "ځوان په" دې " شېبه "
" ډېر " وياړ وښود او ځان يې لا ښايه .

په ناڅاپي ډول په دې لارغه(لحظه) کې يو زوړ سړی په دې خلکو" کې "
راښکاره شو او دې ځوان" سړي "ته يې وويل " :ستاسو د زړه ښايست
دومره نه" دی "لکه زما د زړه" چې "خومره" دی ". "نوموړي "ځوان او
هغه نور خلک ددغه بوډا سړي زړه ته ځير شول.

هغه (د زوړ سړي زړه) سخت گړبېده، خو له داغونو ډک و، دا چې " ځينې "
" وړې" "برخې" ليرې شوې" وې "او" ځينې "نورې" زړې" تشې په نورو
نويو پوښول شوې/شوي" وې ".خو" هغوی "سره سمون نه خوړ او" ځينې "
گوټونه (کونجونه) يې" شلېدلي "ول .همداراز يې زړه" ځينې "دچې (وړې)
کنډې) درلودې .خلکو په ځير ځير ورته وکتل او له ځانونو سره يې دا اندل
(فکر کاوه)، چې دغه بوډا څنگه داسې انگېرلی شي، چې دده زړه د هغه
ځوان سړي تر زړه ډېر ښکلی دی.

دغه ځوان سړي په" دې "شېبه دغه بوډا سړي" پورې "وځنډل او ورته وېي
ويل :چې ټوکه خو به نه" کوي"، تاسو څنگه خپل زړه زما له زړه سره پرتله
"کوی ". ستاسو خو گډوډ او له داغونو ډک" دی "او زما هغه کامل" دی."

زاړه سپري ځواب ورکړ: هو ستاسو زړه روغ او بشپړ بڼکاري، خو "هېڅکله" به خپل زړه ستا پر زړه ورنکړم. زما د زړه هر داغ يو انسان لپاره دی، چاته چې ما "مینه" ورکړې. زه "مې" له زړه يوه ټوټه راغوځوم او "دوی" ته يې ورکوم او کله نا کله "دوی" هم ماته د خپلو زړونو "ټوټې" راکوي، چې زما د زړه دا تشې "ډکې" کړي. خو دا چې سم نه ورسره "جوړېږي"، نو "ځينې" څنډې يې "ځيگې" وي. زه هغه بيا هم ارزم، ځکه چې ماته هغه مينه رايادوي، چې مور به له يو بل سره" وپشله. "کله ز"

کله نا کله مې ځينو ته د زړه ټوټې ورکولې، بې له "دې" چې دوی يې هم راکړي، نو همدا لامل دی، چې زړه "مې" "لږې" کندی او دچې هم لري. مينه ورکول کله نا کله ځان په خطر کې د اچولو په مانا هم وي. که څه هم دغه پرهارونه لا تازه "دي" او "خوړېږي"، بيا هم ماته خپله "مينه" رايادوي، چې هغو وگړو سره "مې" لرله. زه "هيله" لرم، چې يوه ورځ به "دوی" بېرته "راشي" او زما د زړه ټولې تشې ډکې کړي. زاړه" ورپسې "زياته کړه: ښه نو اوس پوه شوې/شوی، چې آره (اصلي) بڼکلا د يو زړه څه ته "وايي"؟

هغه ځوان سپری غلی ولاړ و او پر مخ يې اوښکې رابېهدې. "هغه دې بوډا ته ورنژدې شو او له زړه يې يوه ټوټه راوشکوله او دې بوډا سپري ته يې ورکړه، چې لږ تر لږه يې يوه تشه ورډکه کړي.

کړ اوړون تمرين :

کول:

زه: کوم

ته: کوي

هغه: کوي

مور: کوو

تاسو: کوئ

هغوی: کوي

نیول:

زه : نیسم

ته : نیسې

هغه : نیسي

مورد : نیسو

تاسو : نیسئ

هغوی : نیسي

تلل :

زه : ځم

ته : ځې

هغه : ځي

مورد : ځو

تاسو : ځئ

هغوی : ځي

رسپدل:

زه : رسپرم

ته : رسپرې

هغه : رسپري

مورد : رسپرو

تاسو : رسپرئ

هغوی : رسپري

مینځل:

زه :مینځم

ته :مینځې

هغه :مینځي

مور :مینځو

تاسو :مینځئ

هغوی :مینځي

لرل:

زه :لرم

ته :لرې

هغه :لري

مور :لرو

تاسو :لرئ

هغوی :لري

د یو واو او دوو واوونو تمرین :

۱ (کونکی

۲ (بسونکی

۳ (نیوونکی

۳ (شونکی

۴ (خپرونکی

۵ (لپرونکی

۶ (هپروونکی

۷ (منونکی

۸ (پپروونکی

۹ (پلورونکی

۱۰ (اخيستونکی

لانډېني کړونه نومونو ته واړوي:

کړ نوم

خوښوونکی خوښوونکی

لرل لرونکی

زده کول زده کوونکی

وژل وژونکی

ليدل ليدونکی

په خپله او پخپله تمرين :

۱ (په خپله مورنۍ ژبه کې زدکړه کول د هر وگړي حق او رښته ده.

۲ (هغه له ما ځکه غوښتنه وکړه، دا چې پخپله يې نه غوښتل.

۳ (هغه په خپله کورنۍ کې له خپلې مور او خور سره ډېره مينه کوي.

۴ (په خپله خوله دې وويل، بل چا نه.

۵ (پخپله يې دغه کار هم کولی شو، خو د لټوالي له کبله يې پر خپل ورور وکړ.

۶ (دغه ستونزه يوازې ته پخپله حلولى شي .

۷ (که په خپله خوښه دلته راشي، نو غوره به وي.

۸ (څوک چې په خپله ژبه نه شي غږېدای، نو داسې دى لکه يو بې اروا بدن.

۹ (لومړى يې څه نه ويل، خو بيا يې پخپله اقرار وکړ، چې دا کار ده کړى دى.

۱۰ (هغه ماته وويل، چې زه درېسې درځم، خو زه پخپله ورغلم .

په خوا او پخوا تمرين :

- ۱ (دا خبره يې ماته پخوا کړې وه.
- ۲ (زه د خپل ملگري په خوا کې کېناستم.
- ۳ (پخوا به خلکو داسې کول، خو اوس يې دغه کار پرېښی دی.
- ۴ (دا ډېر پخوانی انځور دی.
- ۵ (هغه تل د خپلې مينې په خوا کې اوسېدل غواړي.
- ۶ (که پخوا دې دې ويلي وای، نو وژلی به يې وای .
- ۷ (دا ښار ډېر بدل شوی دی .د پخوا په څېر نه دی پاتې شوی.
- ۸ (که زموږ په خوا راغلي، نو د يو سلام لپاره راشه.
- ۹ (پخوانی کيسې پرېږده - نوې خبرې وکړه!
- ۱۰ (دا کار يې پخوا کړی که اوس؟

له خوا او لخوا تمرين:

- ۱ (که زما له خوا څه مرستې ته اړتيا وي، نو چمتو يم.
- ۲ (زما له خوا دې تاسو ټولو ته اختر مبارک وي.
- ۳ (دا پرېکړه ولسمشر لخوا وشوه.
- ۴ (زما لخوا يوه تېروتنې شوې ده.
- ۵ (په ښوونځي کې د مدير لخوا د موبايل بنديځ يوه اندېښنه ترسره شوه .
- ۶ (باد له دغې خوا راغی.
- ۷ (له يوې خوا ډېرې گټې لري او له بلې خوا زيانونه هم .

چېرې او چېرته تمرين :

- ۱ (بلاله ته اوس چېرته اوسېږي؟
- ۲ (ته چېرې تللی وي، زه درپسې گرځېدم.
- ۳ (چېرې روان يې؟ که ښار ته ځي، نو زه هم درسره ځم.
- ۴ (هر چېرته چې وي، خوشاله اوسي.
- ۵ (زه چې هر چېرې تلل وغواړم، نو ځم.

- ۶ (زويه وگوره، چې ستا پنډوسکی چپرته پروت دی. څوک به يې درنه پټ کړي.
 ۷ (زه په کټ کې څملم او ته چپرته څملي، په کټ کې يا پر ځمکه.
 ۸ (هغه چپرې لارې؟ ماته يې هېڅ ونه ويل.
 ۹ (تاسو چپرته پاتې کېږئ؟
 ۱۰ (خدای خبر، چې هغه به چپرته پټ وي. هېڅ يې نه شم پيدا کولی .
 هم داسې او همداسې توپيرونه:
 ۱ (ماته يې هم داسې يوه خبره وکړه.
 ۲ (هغه ته يې هم داسې يو کارټ ورکړ .
 ۳ (همداسې نه ده. تاته چا ناسم معلومات درکړي دي.
 ۴ (ما لومړی هم داسې فکر کاوه.
 ۵ (ما چې کله خپل اند ورسره گډ کړ، نو ده وويل، چې بلکل همداسې ده .
 ۶ (دا ته هم داسې غبرېږې، شرمېږې نه؟
 ۷ (همداسې تبا ښه دی، چې مور ته غور نه نيسي .

دې - دی - ده - دي تمرين:

- ۱ (دوی راغلي دي او ښه خوشاله دي.
 ۲ (گلالی خواشيني ده .
 ۳ (احمد ښه هلک دی .له نورو سره جنگ نه کوي.
 ۴ (دا خبره دې څه لپاره وکړه؟
 ۵ (په انځور کې محمود دی او په خوا کې يې ورسره لونه ناستې دي .
 ۶ (دا خبره يې نه ده کړې .
 ۷ (اوس اوږی دی، نو گرمي ډېره ده.
 ۸ (که دې خوښه، نو هلته به لاړ شو.
 ۹ (دا زما ملگري دي .يو احمد نومېږي او بل اتل.
 ۱۰ (په دې اړه ستا څه ليد دی؟

د " د " او " له " سرٻلونو تمرين:

- ۱ (زه پرون له امريکي څخه راغلم.
- ۲ (لوبغاږي توپ له دغې خوا راوشاږه.
- ۳ (دا د دوی کور دی.
- ۴ (الوتکې د وارو له پاسه الوزي.
- ۵ (له يو کال راهيسې مې ته نه يې ليدلی.
- ۶ (له غرمې وروسته درسره وينم.
- ۷ (زه له خپلو ملگرو سره په چکر ځم.
- ۸ (له دغه کتاب پرته، نور مې نه خونبيري.
- ۹ (مور له هغه ملاتړ کوو.
- ۱۰ (زه له تاسو ټولو مننه کوم.

د نومونو د اوښتي حالت تمرين:

- ۱ (د دغه سږي په اړه دې څه نظر دی؟
- ۲ (هغې بنځې ته ووايه، چې دلته راشي.
- ۳ (زمري يولوی غرنی غویي ونيوه او ويې خوږ.
- ۴ (هغه د خوشالی پر مهال هم خوابدی ناست وي.
- ۵ (په اوږي کې دلته دومره گرمي نه وي.
- ۶ (د ژمي لپاره تاوده کالي وپېره.
- ۷ (گرم ننګيال و، خو پړا پر بريالي وروټوله.
- ۸ (دغې ځمکې ته پر سم وخت اوبه ورکوي.
- ۹ (توريالي نن په سيالی کې ماته وخوږه.
- ۱۰ (زه تر يوې بجې پورې بوخت يم.
- ۱۱ (هغه له نجيبې سره ښار ته لاړه.
- ۱۲ (په پسرلي کې گلان راشنه کيږي.

نوم: [noom] - noun

د څيزونو، ځايونو، انسانانو او طبيعيت نومونه: لمر، لاس، سپرې، پنډوسکې، کابل، لندن، احمد، باران

کړ: [karr] - verb

هغه وييونه، چې کړنې او پېښې څرگندوي. کړ ته مهالويي هم ويل کېږي، دا چې له مهالونو سره اړول کېږي .
بېلگې: کول، راوړل، وهل، لمېدل، رسېدل، خوړل، څښل

کړول: [karrwal] - adverb

د څنگه، کله، څومره او چېرې/چېرته پوښتنو ځوابونه ورکوي لکه: هلته، دلته، په بېره، په تېزۍ سره، هيڅکله، نن، مخکې...

نومڅرې: [nomzaray] - pronoun

د نومونو استازي دي: زه، مور، هغه، دا، دې، هغوی، ماته، ما، تا، زموږ، زما، ستاسو، د هغه، مې/يې/دې...

سرېل: [sarbal] - preposition

د لوري او ځای معلومات ورکوي: له... سره، لپاره، ترشا، مخ ته، پر، په... کې، باندې، تر منځ...

ستاينوم: [staaynoom] - adjective

د تشریح او څرنگوالي نومونه:

ناوړ، بېخونده، له کاره وتلی، ورو، تېز، ښکلی، ستر، وړوکی، هیلمن، سولیز،
ځایي، هوایي...
اړیکتوري: [arrektoree] – conjunctions

غونډلې (جملې) (سره تړي: او، ځکه، خو، که، چې، کله چې، دا چې، نو، سره
له دې چې....

ویپانگہ:

word ویی [wayay]

words وییونہ [weyoona]

sentence غونڈلہ [ghonddala]

language ژبہ [zhaba]

singular یوگری [yaw-garray]

plural ڈپرگری [dder-garray]

gender نوری [nogay]

male نرینہ [nareena]

female بنسئینہ [hadzeena]

letter توری [toray]

letters توری [toree]

obejct مفعول

subject کپند [karrnd]

end پای

ebdings پایونہ

form/shape بنبہ (شکل)

find مومل

buyer پپروونکی

Seller پلورونکی

bribe بڈی

prevention مخنیوی

Diligent/hard-working زیارکنس

respected/honourable پتمن

- guess: اٽکل
- week: اووونی
- effective: اغڙناک
- moment: شڙبه
- example: بڙلگه
- use: کارول
- usage: کارونه
- representation: استازیتوب
- Likewise: همدارنگه / همداراز
- sustainable: پایینستی (دوامداره)
- opinion: اند
- Imagination: واند
- contents: منځپانگه
- stage: پورتال
- about: په اږه
- regarding/related: اږوند
- teacher: ټسوونکی [howoonkai]
- teacher f.: ټسوونکڙی [howoonke]
- strong: پیاوږی / غښتلی
- school: ټسوونځی [howandzai]
- faculty: پوهنځی
- sad: خواشیننی / خوابدی
- race: پښت
- aces: پښتونه
- training: تمرین
- brave: توریاالی

اڙيڪه	relation or contact:
پرته... ڇڊو	except:
لاامل / ڪبل	reason:
لوڊبغاري	player:
[alwataka] الوتڪه	airplane:
له... راهيسي	since:
لوستونڪي	reader:
تڙڪ / تڙ	fast:
[tawpeer] توڀير	difference:
ڙباڙه	translation:
همعوري	agreement:
تڙنگار	insistence:
ازموينه	exam:
فامو	famous:
قاعده	rule:
ڇوڙگند	obvious:
ڇپلواڪ	dependant:
ڇپلواڪ نا	independant:
ڇوڙنگوالي	modus:
ڇوڙنگاڪ	drinking:
ڇوڙ	thing:
ڇوڙارل	follow or observe:
ڇوڙسڀڇلي	holy:
ڇوڙمن	skin:
ڇوڙارنوالي	public prosecution:
ڇوڙڇوڙت	movement:
[nawakht] نوڇوڙت	innovation:
ڇوڙلاند	bright:
ڇوڙاڇوڙ	reference:

اخځليکونه

- پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار ، پښتو پښويه ، دانش خپرندويه ټولنه ، پېښور ، ۲۰۰۵ م کال .
- محمد اسماعيل يون . پښتو ليکنی (پوهندوی علمي رتبې لپاره) سمون ، يون کلتوري يون ، کابل ، ۱۳۸۷ ل کال .
- پوهنوال محمد صابر خويشکي ، پښتو ويپوهنه او غبرپوهنه ، صميم خپرندويه ټولنه ، کابل ، ۲۰۰۵ م کال .

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**